

SAVONIA

OPINNÄYTETYÖ - AMMATTIKORKEAKOULUTUTKINTO
SOSIAALI-, TERVEYS- JA LIIKUNTA-ALA

OPAS 5.–6.-LUOKKALAISILLE SEKSUAALISESTA HÄIRINNÄSTÄ

TEKIJÄ/T: Janni Jänis
Marita Mikander

Koulutusala Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala	
Koulutusohjelma/Tutkinto-ohjelma Terveystieteiden tutkinto-ohjelma	
Työn tekijä(t) Janni Jänis ja Marita Mikander	
Työn nimi Opas 5.–6.-luokkalaisille seksuaalisesta häirinnästä	
Päiväys	24.02.2020
Sivumäärä/Liitteet	31
Ohjaaja(t) Eeva Berg	
Toimeksiantaja/Yhteistyökumppani(t) Pirtin koulu	
Tiivistelmä Opinnäytetyö toteutettiin kehittämistyönä, jonka tuotoksena valmistui opas seksuaalisesta häirinnästä 5.–6.-luokkalaisille, eli noin 10–12 vuotiaalle. Tilaajana oli kuopiolainen Pirtin alakoulu. Koulun toiveena oli saada ajankohtainen ja tietoisuutta lisäävä opas seksuaalisesta häirinnästä ennaltaehkäisevään luokkatyöhön. Seksuaalisuus on luonnollinen tarve, joka alkaa kehittyä jo lapsuudessa. Sen kehittyminen jatkuu vaiheittain koko elämän ajan. Varhaisnuoruudessa seksuaalisuuteen liittyvät asiat tulevat voimakkaasti esille, (MLL 2019e.) Seksuaalinen häirintä tarkoittaa fyysistä, sanallista tai sanatonta seksuaalista käytöstä, joka ei ole toivottua. Seksuaalinen häirintä loukkaa henkilön henkistä ja fyysistä koskemattomuutta. Lisäksi se on ahdistava, uhkaava ja pelottava tilanne. (Tasa-arvovaltuutettu 2019.) Seksuaalinen häirintä on kiellettyä syrjintää, joka määrätään tasa-arvo-laissa, (Tasa-arvovaltuutettu 2019; Granskog, Haanpää, Järvinen, Lahtinen, Laitinen ja Turunen-Zwinger 2018, 8). Lisäksi seksuaalinen häirintä voi täyttää kunnianloukkauksen ja seksuaalisen ahdistelun kriteerit, jotka ovat Suomen laissa rikoksia, (Granskog ym. 2018, 6, 9; Niemi ja Kainulainen 2018, 6; Laki seksuaalirikoksista 1998, § 5a). Kehittämistyön tavoitteena oli tuottaa tilaajan toiveita ja tarpeita vastaava valmis opas seksuaalisesta häirinnästä, ennaltaehkäisystä, sekä avun saamisesta. Koulun opettajat saavat jakaa opasta 5.–6. luokkalaisille. Oppaan tarkoitus on lisätä tietoisuutta tärkeästä aiheesta. Ammatillisena tavoitteena oli näyttöön perustuvan tiedon keräämisen lisäksi monitoimijainen yhteistyö tilaajan kanssa, sekä tietoa lisäävän oppaan luominen. Jatkokehitysmahdollisuuksia on tästä aiheesta useita, sillä aihe on kasvava ja ajankohtainen. Lisäksi esimerkiksi sosiaalisen median kovan kasvun myötä seksuaalisen häirinnän muotoja on tullut lisää.	
Avainsanat Seksuaalinen häirintä, seksuaalisuus, lapset, kehittämistyö, puheeksiotto	

Field of Study Social Services, Health and Sports			
Degree Programme Degree Programme of Public Health Nurse			
Author(s) Janni Jänis ja Marita Mikander			
Title of Thesis Guidebook for 5.–6. Graders about Sexual Harassment			
Date	February 24, 2020	Pages/Appendices	31
Supervisor(s) Eeva Berg			
Client Organisation /Partners Pirtin koulu			
Abstract The thesis was a developmental work that resulted in a guide on sexual harassment for 5th-6th graders, ie around 10–12 years old. The customer was Pirtti Primary School in Kuopio. The school hoped to get an up-to-date and awareness-raising guide from sexual harassment to preventive class work. Sexuality is a natural need that begins to develop in childhood. It continues to develop gradually throughout life. In early adolescence, issues related to sexuality are strongly highlighted, (MLL 2019e.) Sexual harassment refers to unwanted sexual behavior, whether physical, verbal, or non-verbal. Sexual harassment violates a person's mental and physical integrity. In addition, it is a distressing, threatening and frightening situation. (Ombudsman for Gender Equality 2019.) Sexual harassment is prohibited discrimination, which is provided for in the Equality Act, (Ombudsman for Gender Equality 2019; Granskog, Haanpää, Järvinen, Lahtinen, Laitinen and Turunen-Zwinger 2018, 8). In addition, sexual harassment may fulfill the criteria of defamation and sexual harassment, which are crimes under Finnish law (Granskog et al. 2018, 6, 9; Niemi and Kainulainen 2018, 6; Laki seksuaalirikoksista 1993, § 5a). The goal of the development work was to produce a ready-made guide on sexual harassment, prophylaxis, and getting help to meet the client's wishes and needs. Teachers in the school are allowed to share the guide from 5th to 6th. graders. The purpose of the guide is to raise awareness of an important topic. In addition to gathering evidence-based information, the professional goal included multifunctional collaboration with the subscriber and the creation of a knowledge-enhancing guide. There are many opportunities for further development on this topic, as the topic is growing and timely. In addition, the rapid growth of social media, for example, has led to more forms of sexual harassment.			
Keywords Sexual harassment, sexuality, children, development work			

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO	5
2	LAPSEN KEHITYS 10-12 VUODEN IÄSSÄ.....	6
2.1	Fyysinen kehitys	6
2.1.1	Tytön fyysinen kehitys.....	7
2.1.2	Pojan fyysinen kehitys	7
2.2	Psyykinen kehitys	8
2.3	Seksuaalinen kehitys	8
2.4	Seksuaalisuus	9
3	SEKSUAALIOIKEUDET JA SEKSUAALINEN VÄKIVALTA	11
3.1	Seksuaalioikeudet ja lainsäädäntö Suomessa	11
3.2	Seksuaalinen väkivalta ja lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö	12
4	SEKSUAALINEN HÄIRINTÄ JA SEN PUHEEKSIOTTO.....	13
4.1	Lapsen kohdistuva seksuaalinen häirintä.....	13
4.1.1	Seksuaalinen häirintä sosiaalisessa mediassa	14
4.1.2	Seksuaalisen häirinnän ja väkivallan seuraukset	15
4.2	Puheeksiottaminen.....	16
4.3	Kouluterveydenhoitajan rooli	17
5	OPINNÄYTETYÖ KEHITTÄMISTYÖNÄ	19
5.1	Hyvän oppaan piirteet	20
5.2	Oppaan työstäminen ja arviointi.....	24
5.3	Oppaan hyödyntäminen	20
6	POHDINTA.....	21
6.1	Kehittämistyöhön liittyvät eettiset ja luotettavuus kysymykset	21
6.2	Kehittämistyön merkitys	22
6.3	Ammatillinen kehitys	23
6.4	Kehittämistyön prosessi.....	23
6.5	Jatkokehitysmahdollisuudet	25
	LÄHTEET	27
	LIITTEET	31

1 JOHDANTO

Seksuaaliterveys tarkoittaa Maailman terveysjärjestö WHO:n mukaan seksuaalisuuteen liittyvän fyysisen-, psyykkisen-, sosiaalisen- ja emotionaalisen hyvinvoinnin tilaa. Hyvä seksuaaliterveys edellyttää myönteistä ja kunnioittavaa asennetta seksuaalisuutta kohtaan. Siihen kuuluu myös kaikkien ihmisten seksuaalisten oikeuksien kunnioittaminen ja turvaaminen. (Bildjuschkin 2015, 12.) Kuitenkin seksuaalista häirintää koetaan, joka on haitaksi seksuaaliterveydelle ja kehitykselle, (Granskog ym. 2018, 5).

Seksuaalisella häirinnällä tarkoitetaan tarkoituksenmukaista, toisen henkilön fyysisen- tai henkisen koskemattomuuden loukkamista ei-toivotulla seksuaalisella käytöksellä. Se voi olla sanallista, sanatonta tai fyysistä käyttäytymistä, jolla luodaan halventava, nöyryyttävä, ahdistava, vihamielinen tai uhkaava ilmapiiri. (Granskog 2018, 6; Nuortennetti 2019; Opetushallitus 2018, 5; Vilka 2011, 184.) Seksuaalinen häirintä ja väkivalta aiheuttavat sekä varhaisia että pitkäaikaisia oireita. Oireet voidaan jakaa joko psyykkisesti vaikuttaviin tai fyysisesti vaikuttaviin. Kaikista oireista fyysisiä oireita on noin 25–50 %. Seksuaalinen häirintä ja seksuaalinen väkivalta aiheuttaa uhrille välitöntä sekä pitkäaikaisista traumaa ja henkistä kuormitusta, (Laitinen, Nikkola ja Mäkelä 2019.)

Seksuaalinen häirintä on 4.–5. luokkalaisten keskuudessa melko yleistä. Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen vuonna 2019 tekemän kouluterveyskyselyn mukaan koko Suomen alueella tytöistä 4,5 % ja pojista 4,3 % on kokenut seksuaalista kommentointia, ehdottelua, viestittelyä tai kuvamateriaalin näyttämistä viimeisen vuoden aikana. Tämä tarkoittaa koko Suomen mittakaavassa noin 10 000 lasta, (THL 2019a.)

Opinnäytetyö toteutettiin kehittämistyönä. Aiheena oli seksuaaliterveyden edistäminen, joka rajattiin seksuaaliseen häirintään, joka kohdistuu noin 10–12-vuotiaisiin. Kehittämistyön tarkoituksena oli tuottaa opas seksuaalisesta häirinnästä Pirtin alakoulun 5.–6.-luokkalaisille, esimurrosiässä oleville. Lapset alkavat tuossa iässä kehittymään nopeasti, kokonaisvaltaisesti ja uudet muutokset ovat heille herkkiä asioita, (Väestöliitto 2020).

Tilajana oli kuopiolainen Pirtin alakoulu. Heidän toiveenaan oli saada materiaalia seksuaalisesta häirinnästä ennaltaehkäisevään luokkatyöhön. Tavoitteena heillä oli pitää nollatoleranssi seksuaalisen häirinnän suhteen. Koulu toivoi tuotoksen sähköisessä muodossa. Kehittämistyön tavoitteena oli antaa tietoa seksuaalisesta häirinnästä oppilaille ja opettajille kehittämämme oppaan avulla. Opas kehitettiin lisäämään tietoisuutta seksuaalisesta häirinnästä ja antamaan vinkkejä, kuinka siihen voi puuttua, sekä mistä saa apua, mikäli kokee häirintää.

2 LAPSEN KEHITYS 10–12 VUODEN IÄSSÄ

Varhaispuberteetin eli esimurrosiän merkkejä näkyy jo 10–12-vuotiaissa lapsissa (MLL 2019a; WHO:n Euroopan aluetoimisto ja BZgA 2010). Sukupuolihormonin lisääntynyt erityis saa aikaan fyysisten muutosten lisäksi, myös mielialanvaihtelua ja muutoksia käyttäytymisessä. Lapset kehittyvät yksilölliseen tahtiin, joten kaikissa lapsissa muutokset eivät näy samaan aikaan. Esimurrosiällä tarkoitetaan aikaa, joka vaihtelee sekä ajallisesti, että voimakkuudeltaan yksilöllisesti ennen varsinaista murrosikää. (WHO:n Euroopan aluetoimisto ja BZgA 2010.) Maailman terveysjärjestön (WHO) Euroopan aluetoimiston sekä Saksan liittovaltion terveyskasvatuskeskuksen (2010) mukaan esimurrosiässä olevat lapset ovat 10–11 vuoden ikäisiä.

Tytöillä esimurrosikä alkaa yleensä pari vuotta aikaisemmin kuin pojilla, noin 9–12 vuoden iässä. Lapsen kehitys näissä vaiheissa voi näyttää välillä siltä, että se taantuu tai pysähtyy lapsenomaisen ja korostetun itsenäisen käytöksen vaihdellessa. (Aalberg ja Siimes 2013, 68; MLL 2019a). Tämä aika on uutta ja hämmentävää, niin lapselle kuin aikuisellekin. Esimurros- ja murrosiässä lapsi etsii ja rakentaa uutta suhdetta itseään ja muita kohtaan sekä alkaa vahvistamaan omaa itsenäisyyttään. Tällöin lapsi alkaa tekemään omia päätöksiään itsenäisesti. Lapsi tarvitsee kuitenkin turvalliset rajat. Vanhemman asettamat rajat tuovat lapselle turvallisuuden tunnetta, protesteista huolimatta (MLL 2019b.)

2.1 Fyysinen kehitys

Fyysisesti koko lapsen olemus vankistuu kokonaisuudessaan. Tämäkin kehitys tapahtuu jokaisella täysin yksilölliseen tahtiin. Lapsen luusto ja lihaksisto vahvistuu. Pituutta tulee vuodessa noin 2–5 cm ja painoa 2–3 kg. Ikävuoteen 12 mennessä kaikki pysyvät hampaat paitsi mahdolliset viisaudenhampaat ovat puhjenneet. (MLL 2019a.)

Murrosiän eli puberteetin aikana lapsi kokee niin fyysisiä kuin psyykkisiäkin muutoksia, joiden tarkoituksena on saavuttaa sukukypsyys. Murrosiän saa alkamaan aivolisäkkeestä erittyvän vapauttajahormonin, gonadotropiinin, lisääntyvä erityis. Se saa aikaan sukupuolihormonien tuotannon kiihtymisen. Sukupuolihormoneja ovat follitropiini, lutropiini, estrogeeni ja testosteroni. Näillä kaikilla on omanlainen tehtävänsä murrosiän alkamisessa. (Dunkel 2007; Sand, Sjaastad, Haug, Bjålie ja Toverlund 2015, 190.) Murrosiän fyysisiä ensimmäisiä merkkejä voi näkyä jo monella alakouluikäisellä. Sen alkamisikään vaikuttavat vanhempien perintötekijät. (MLL 2019a; Sand ym. 2015, 190.)

Puberteettikehitystä arvioidaan kouluterveydenhuollossa vuosittain. Kliinisessä työssä käytetään ulkoisten sukupuolielimien kehityksen arvioinnissa apuvälineenä Tannerin luokitusta. Sen mukaan arvioidaan tytön kehityksestä rinnat M1–M5 taulukon mukaan sekä häpykarvoituksen määrä P1–P5 taulukon mukaan. Pojilta arvioidaan sukupuolielinten kehitys G1–G5 taulukon mukaan sekä häpykarvoituksen määrä kuten tytöiltäkin. (Mäki, Wikström, Hakulinen ja Laatikainen 2019, 38.)

2.1.1 Tytön fyysinen kehitys

Murrosikä alkaa tytöillä keskimäärin 9–12 vuoden iässä. Fyysinen muutosprosessi tytöstä naiseksi kestää noin kahdesta viiteen vuoteen. Murrosiässä tapahtuvat muutokset johtuvat munasarjojen estrogeeni- ja progesteronituotannon lisääntymisestä. (Sand ym. 2015, 190.) Hypotalamus säätelee sukupuolirauhasten toimintaa sekä hormonituotantoa, aivolisäke on kiinnittyneenä hypotalamukseen. Näitä gonadotropiineja ovat follitropiini ja lutropiini. Murrosiän alussa gonadotropiinien määrä kaksinkertaistuu, mikä saa munasarjat kypsymään ja tuottamaan estrogeeniä. (Sand ym. 2015, 190.)

Tytön murrosiän ensimmäinen fyysinen merkki on estrogeenin vaikutuksesta alkava rintojen kasvu noin 10–11 vuoden iässä. Rintojen kasvu johtuu ensin rasvakudoksen lisääntymisestä, myöhemmin maitotiehyiden ja maitorauhasen kehittymisestä. Rintojen kasvun jälkeen alkaa ulko- ja sisäsynnyttimien kasvu sekä häpy- ja kainalokarvoituksen ilmaantuminen. (Sand ym. 2015, 514.) Tytöillä rasvakudos kehittyy nopeasti jo lapsuuden keskivaiheilla. Kymmenvuotiaalla tytöllä on noin kaksi kiloa rasvaa enemmän kuin saman ikäisellä pojalla, jonka jälkeen rasvaa kehittyy noin kilo vuodessa. (Dunkel 2007.)

Pituuskasvu murrosiässä on kolmivaiheinen. Ensin kasvu on hidasta, noin 2–5 cm vuodessa. (Dunkel 2007; MLL 2019a.) Tämän jälkeen alkaa noin kaksi vuotta kestävä kasvupyrähdys eli pituuskasvun kiihtyminen. Tämä alkaa tytöillä aikaisintaan 9 vuoden iässä. Sen huippu osuu noin 12 vuoden ikään, jolloin he kasvavat keskimäärin 8,5 cm vuodessa. (Dunkel 2007; MLL 2019a; Saari, Sankilampi & Dunkel.) Pituuskasvu hidastuu kuukautisten alettua. Kuukautisten alkaminen on tytöillä hyvin yksilöllistä. Ne alkavat yleensä 12–17 vuoden iässä. (Dunkel 2007; MLL 2019a; Hovi, Salo ja Raivio 2017, 39.)

2.1.2 Pojan fyysinen kehitys

Kuten tytöilläkin, myös poikien sukupuolihormoneiden säätelystä vastaa aivojen hypotalamus. Hypotalamuksen hormonit lutropiini ja follitropiini säätelevät siittiöiden kypsymistä ja niiden tuotantoa kiveksissä. Lutropiini säätelee myös mieshormonia, testosteronia, joka on välttämätön murrosiän alkamiselle. (Terveyskylä 2018a; Sand ym. 2015, 190.)

Pojilla ensimmäinen murrosiän fyysinen merkki on kivesten koon suureneminen. Tämä voi varhaisimmillaan näkyä 9,5 vuoden iässä. Vuotta myöhemmin kivesten kasvun alkamisesta penis alkaa kasvaa. (Terveyskylä 2018a; Hovi ym. 2017, 40; Sand ym. 2015, 513.) Poikien murrosikään kuuluu yölliset siemensyöksyt, jotka alkavat, kun penis ja kivekset ovat kehittyneet. (Terveyskylä 2018a.) Kasvupyrähdys pojilla alkaa noin 10,5 vuoden iässä. Sen huippu taas osuu suurin piirtein ikävuoteen 14, jolloin pojat kasvavat keskimäärin 9,5 cm. (Dunkel 2007; MLL 2019a; Saari ym. 2019.) Häpykarvat alkavat kasvamaan pojilla aikaisintaan 10 vuoden iässä. Ihokarvat ilmenevät pojilla myöhemmin, noin yläaste- ja lukioiässä. (Dunkel 2007; MLL 2019a.) Pojilla rasvaa ei kehity samalla tavalla kuin tytöillä, vaan sen osuus vähenee muun kasvun ohella. (Dunkel 2007.)

2.2 Psyykkinen kehitys

Tiedot, taidot ja oppiminen korostuvat 10–12 vuoden iässä. Lapsi harjoittelee ja oppii toimimaan ryhmässä, jolloin myös kaverisuhteet ovat tärkeitä. Näiden myötä myös lapsen kognitiiviset ja sosiaaliset taidot kehittyvät. (Mäntymaa, Puura, Aronen ja Carlson 2016.) Lapsi ei koe enää tarvitsevänsä niin paljon aikuisen ohjausta kuin aiemmin. Lapsi alkaa pyrkiä pois kotoa, enemmän kohti ystävyysuhteita ja harrastuksia. (Mäntymaa ym. 2016; MLL 2017.) Moraali ja arvostelukyky kehittyvät tässä iässä. (Mäntymaa ym. 2016; MLL 2017; WHO Euroopan aluetoimisto ja BZgA 2010, 24.)

Lapsi kykenee matemaattisiin ja kielellisiin päättelyihin, jolloin myös loogisuus lisääntyy. Kuitenkin ajattelu on hyvin sidoksissa konkreettiseen todellisuuteen. Lapsen arvomaailma alkaa muokkautumaan. (MLL 2019c; Väestöliitto 2019b.) Lapsi voi esimerkiksi järkisyihin vedoten pyrkiä muuttamaan tuttuja sääntöjä, niiden tarkastelun ja kritisoinnin lisäksi. (MLL 2017.) Lapsi pohtii paljon monimutkaisia ja elämän suuria kysymyksiä. Koska lapsen on vielä vaikea ymmärtää ja hahmottaa kokonaisuuksia, hän voi tuntea ahdistusta näistä ongelmista, joihin ei itse pysty vaikuttamaan. (MLL 2019b.) Näihin asioihin lapsi tarvitsee aikuisen ymmärrystä ja tukea. (Mäntymaa ym. 2016; MLL 2019b.) Vaikka lapsi tässä iässä ymmärtää jo hyvin mikä on totta ja mikä ei, voivat eri fantasiat vaikuttaa lapsen ajatteluun. Tästä syystä, esimerkiksi median viestien tulkitsemiseen ja ymmärtämiseen lapsi tarvitsee aikuisen tukea. (MLL 2019c.)

Tässä 10–12 vuoden iässä jatkuu noin 6 vuoden iässä alkanut identifioituminen eli samaistuminen yleensä samaa sukupuolta olevaa vanhempaa kohtaan. Identifioituminen tapahtuu lähinnä vapaaajan ja arkisten asioiden parissa. Kotitöiden tekeminen yhdessä vanhemman kanssa vahvistaa lapsen tunnetta siitä, että häntä tarvitaan ja häneen luotetaan. Kehittyäkseen työnteon, osaamisen ja ahkeruuden perusvoimissa lapsi tarvitsee aikuisen tukea ja läheisyyttä. (Dunderfelt 2011, 84.)

2.3 Seksuaalinen kehitys

Ennen murrosikää lapsi elää psykoanalyttisen teorian mukaan latenssivaiheena kutsutussa kehitysvaiheessa, mikä tarkoittaa rauhallista ja ei-seksuaalista vaihetta lapsen elämässä. Lapsi ei ole kiinnostunut suuresti seksuaalisuudesta ja vastakkaisesta sukupuolesta, vaan lapsen kehitys on tasaantunut psykoseksuaalisen kehityksen kannalta. (Mäntymaa ym. 2016.) Esipuberteetti-iässä lapsi alkaa kiinnostumaan kehosta ja sukupuolielimistä, erityisesti vastakkaisen sukupuolen. Puberteetin aikana kuitenkin fyysinen sekä psyykkinen kehitys eivät ole samalla tasolla. (WHO Euroopan aluetoimisto ja BZgA 2010, 24.) Lapsen seksuaalisen kehityksen voi jakaa 11 portaaseen, syntymästä aikuisuuteen. Näistä 4.–7. portaat koskevat käsittelemiämme ikävuosia 10–12. Jokainen kehittyy yksilöllisessä tahdissa, eikä nämä portaat ole tarkasti ikäsidonniaisia, vaan suuntaa antavia. (Cacciatore ja Korteniemi-Poikela 2019.)

Seksuaalisuuden neljännellä portaalla lapsi alkaa ihastua perheen ulkopuoliseen henkilöön. Se on yleensä yli sukupolvi- ja sukupuolirajan. Ihastuksen ja rakastumisen kohde voi olla julkisuuden henkilö, opettaja tai aikuinen, jota moni saman ikäinen ihailee. Tässä vaiheessa lapsi voi näyttää hyvin avoimesti tunteitaan ja tällöin aikuisella on vastuu, ettei käytä lapsen tunteita hyväksi, mikäli ihastuksen kohde on tuttu. Todellisuudessa lapsi on kuitenkin rakastunut omaan rakastumisen tunteeensa. Rakkauden kohde on myös samaistumiskokemus, lapsi haluaisi olla kuin rakkauden kohteensa. Lapsi pohtii ja toivoo voiko hän koskaan olla, kuin rakkauden kohteensa ja voiko itse saada parisuhteen. Lapsi käy läpi ajatuksiaan ja harjoittelee elämää niin voimakkaan tunteen kanssa kuin rakkaus. Tässä portaassa mielikuvan ja seksuaalisen fantasian kerros tulee esiin. Aikuisen hyväksyntä, tuki ja arvostus lapsen ajatuksia kohtaan on hyvin tärkeää. (Cacciatore ja Korteniemi-Poikela 2019, 65-80.)

Kun lapsi siirtyy seksuaalisuuden viidennelle portaalle, hän rakastuu lähes samanikäiseen henkilöön itsensä kanssa. Tunne on edelleen yhtä voimakas kuin aiemmin, mutta se salataan. (Cacciatore ja Korteniemi-Poikela 2019, 86-95.) Rakkauden kohde voi olla samaa tai eri sukupuolta, tällöin seksuaalinen identiteetti tulee pohdintaan (Cacciatore ja Korteniemi-Poikela 2019, 93; WHO Euroopan aluetoimisto ja BZgA 2010, 24). Lapsi pohtii, että kelpaako hän rakkauden kohteelleen, kokeeko muut näitä tunteita ja voiko näitä tunteita näyttää. Seksuaalisuuden kuudennella portaalla rakkauden kohde on tuttu ja lapsi on omien tunteidensa kanssa sinut, jolloin hänellä on rohkeutta kertoa siitä ystävälleen. Ystävän hyväksyntä ja tuki ovat lapselle hyvin tärkeitä. Täten hän oppii ystävyiden sääntöjä ja taitoja. (Cacciatore ja Korteniemi-Poikela, 2019, 98; WHO Euroopan aluetoimisto ja BZgA 2010, 24.) Se antaa tukea omille ajatuksille ja unelmille siitä, että vielä joskus lapsi uskaltaa mennä kertomaan rakkauden kohteelleen tuntemuksistaan. Tällä portaalla on paljon puhetta, mutta vähän tekoja. Tuen saaminen on tärkeää, jotta lapsi oppii uskaltamaan omiin tunteisiinsa. (Cacciatore ja Korteniemi-Poikela 2019, 98-106.)

Seksuaalisuuden seitsämännellä portaalla lapsi on tunteessaan kypsä ja vakaa, jolloin uskaltaa viestittää jollakin tapaa rakkauden kohteelleensa tunteistaan. Tämä on konkreettinen teko lähemmäs kohti parisuhdetta. (WHO Euroopan aluetoimisto ja BZgA 2010; Cacciatore ja Korteniemi-Poikela 2019, 109.) Noin kymmenen vuoden iässä lapsi kiinnostuu aikuisten seksuaalisuudesta enemmän ja heille alkaa syntyä lisää seksuaalisia fantasioita. Näiden kiinnostusta lisäävät eri median lähteet sekä kirjat. Lapsen seksuaalinen käyttäytyminen ilmenee joko yksilötasolla tai ikäistensä seurassa leikin ja kiusaamisen yhteydessä. Näiden seurauksena lapsi oppii itsestään ja muista. Lapsi myös harjoittelee käsittelemään intiimejä asioita. Lisäksi lapsi oppii käyttäytymismalleja siitä, kuinka toimia seksuaalisissa tilanteissa. Tätä kautta myös hänen seksuaalisuutensa arvot ja normit muokkautuvat. (WHO Euroopan aluetoimisto ja BZgA 2010, 23, 26.)

2.4 Seksuaalisuus

Kaikissa eri elämänvaiheissa seksuaalisuus on keskeinen osa ihmisyyttä. Seksuaalisuus pitää sisällään sukupuolen, identiteetin ja seksuaalisen minäkuvan ja suuntautumisen, seksuaaliset suhteet,

eroitiikan ja lisääntymisen. Seksuaalisuus ilmenee esimerkiksi ajatusten, halujen, uskomusten käyttäytymisen ja suhteiden kautta. Seksuaalisuus on osa ihmisen terveyttä. Kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin edistämiseen kuuluu myös seksuaaliterveyden huomiointi ja edistäminen. (Bildjuschkin 2015, 10; Terveyskylä 2018b; Väestöliitto 2019a; WHO Euroopan aluetuimisto ja BZgA 2010, 17.)

Seksuaalisuutta voi olla hankala määritellä, (Terveyskylä 2018b). WHO:n Euroopan aluetuimiston ja BZgA seksuaalikasvatuksen standardit (2010) korostavat seksuaalisuuden olevan enemmän kuin pelkkää käyttäytymistä. Seksuaalisuus on laajempi käsite kuin lisääntyminen ja se liittyy käsitteenä läheisesti sukupuoleen. Sukupuolella tarkoitetaan ihmisen biologisia ominaisuuksia. (WHO:n Euroopan aluetuimisto ja BZgA 2010, 17).

Seksuaalisuus on luonnollinen tarve, joka alkaa kehittyä jo lapsuudessa. Sen kehittyminen jatkuu vaiheittain koko elämän ajan. Varhaisnuoruudessa seksuaalisuuteen liittyvät asiat tulevat voimakkaasti esille. Lapsen keho alkaa muuttua nopeasti naiseksi tai mieheksi ja lapsi alkaa kiinnostua omasta kehostaan sekä seksuaalisuudesta enemmän. (MLL 2019e; Terveyskylä 2018b.)

3 SEKSUAALIOIKEUDET JA SEKSUAALINEN VÄKIVALTA

Seksuaalioikeudet koskevat kaikkia ihmisiä ja jokaisella on velvollisuus kunnioittaa toisen seksuaalioikeuksia. Niillä tarkoitetaan oikeuksia seksuaalisesta tiedosta, oikeutta suojella itseään ja oikeutta seksuaaliterveyshuoltoon. Seksuaalioikeuksiin kuuluu myös avioituminen, seurustelusuhteen luominen ja lasten saaminen. Suomen valtiolla on vastuu siitä, että kaikkien seksuaalioikeudet turvataan lainsäädännöllä. (Ihmisoikeudet 2019; Väestöliitto 2019c.)

Seksuaalinen väkivalta tarkoittaa väkivaltaa, joka loukkaa ihmisoikeuksia ja yksilön koskemattomuutta. Se on raskas ja traumatisoiva tapahtuma, joka vaikuttaa negatiivisesti ihmisen seksuaaliterveyteen. Seksuaalinen väkivalta herättää monenlaisia tunteita. Päälimmäisenä ovat syyllisyyden tunne, häpeä ja pelko. Seksuaaliseksi väkivallaksi luetaan esimerkiksi lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö, raiskaus tai törkeä raiskaus, pakottaminen sukupuoliyhteyteen, seksuaalinen häirintä, sukupuolisivellisyttä loukkaavan kuvan levittäminen tai seksuaalisella väkivallalla uhkailu. (Rossinen 2016.)

3.1 Seksuaalioikeudet ja lainsäädäntö Suomessa

Lasten ja nuorten seksuaalioikeudet ovat vaiettuja ja kontrolloituja. Näin sen ei kuitenkaan pidä olla, sillä seksuaalisuus alkaa kehittyä jo varhain lapsena. Lapsi tutustuu omaan kehoonsa ja hakee läheisyyttä muista lapsista ja aikuisista. Aikuisen tulee suojata ja tukea lapsen oman seksuaalisuuden kehittymistä. Lapsilla on oikeus seksuaalisuuteen liittyvän tiedon saamiseen. On tutkittu, että hyvällä seksuaalikasvatuksella on lisääntynyt vaikutus ehkäisyn käyttöön. Lisäksi se tukee terveen itsetunnon kehittymistä ja ennen kaikkea seksuaalista hyvinvointia. (Ilmonen ja Korhonen 2015, 13-14.)

Useat järjestöt, kuten Sexpo-säätiö ja Väestöliitto ovat ottaneet tavoitteekseen seksuaalioikeuksien edistämisen. Tavoite näkyy erilaisilla koulutuspäivillä, projekteissa ja julkaisuissa. Edistämisen tavoitteena on ollut 2000-luvun aikana mm. nuorten seksuaalioikeuksien parantaminen. (Klemetti, Raussi-Lehto 2014, 22.)

Seuraavissa kappaleissa käsitellään lakeja, joita ovat laki lapseen kohdistuneen seksuaalirikoksen selvittämisen järjestämisestä, rikoslaki sekä laki potilaan asemasta ja oikeuksista.

Laissa lapseen kohdistuneen seksuaalirikoksen selvittämisen järjestämisestä (2008, § 1) säädetään:

Tässä laissa säädetään siitä, miten järjestetään poliisin, syyttäjän tai tuomioistuimen pyynnöstä terveydenhuollossa tehtävä tutkimus epäillyn lapseen kohdistuneen seksuaali- ja pahoinpitelyrikoksen selvittämiseksi ja haitan arvioimiseksi. Tätä lakia sovelletaan lapseen, joka on tutkimuksen käynnistyessä alle 16-vuotias tai, jos siihen on erityistä perustetta lapsen terveydentila ja kehitys huomioon ottaen, alle 18-vuotias.

Rikoslaisissa (1889, § 20) käsitellään seksuaalirikoksia. Lakiin on kirjattu raiskaus, törkeä raiskaus, pakottaminen seksuaaliseen tekoon, seksuaalinen hyväksikäyttö, seksuaalinen ahdistelu, lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö, törkeä lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö, törkeä lapsen raiskaus, seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttö, seksuaalipalvelujen ostaminen nuorelta, lapsen houkutteleva seksuaalisiin tarkoituksiin sekä sukupuolisiveellisyyttä loukkaavan lasta koskevan esi-tyksen seuraaminen.

3.2 Seksuaalinen väkivalta ja lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö

Lapsen seksuaalisella hyväksikäytöllä tarkoitetaan rikoslain mukaan alle 16-vuotiaaseen lapseen kohdistuvaa tekoa, esimerkiksi koskettelua tai seksuaalista tekoa, joka vahingoittaa tämän kehitystä. Seksuaalinen hyväksikäyttö katsotaan törkeäksi silloin, kun tekijällä on uhrin luottamuksellinen suhde tai rikos on kokonaisuudessaan tekotavalta arvostellen törkeä. Lähtökohtaisesti sukupuoliyhteys lapsen eli alle 16-vuotiaan kanssa katsotaan törkeäksi hyväksikäytöksi. (Laitinen, Nikkola, Mäkelä 2019.)

Tietyissä tapauksissa suojaikäraja on asetettu 18 ikävuoteen. Näihin tapauksiin luetaan muun muassa, jos tekijä on uhrin vanhempi tai vanhempaan rinnastettava henkilö, joka asuu lapsen kanssa samassa taloudessa. Myös tietynlaisen valvonnan alaisessa suhteessa oleville on asetettu suojaikärajaksi 18 vuotta. Näitä tilanteita, jossa lapsi on tekijää kohtaan alistaisessa suhteessa, on esimerkiksi koulu tai laitos. (Laitinen ym. 2019.)

Vuonna 2017 THL:n tekemän kouluterveyskyselyn mukaan seksuaalinen häirintä on huomattavasti yleisempää kuin seksuaalinen väkivalta. Harvempi kuin joka kymmenes peruskoulua käyvä 4.- ja 5.-luokkalainen lapsi on kokenut seksuaalista häirintää viimeisen 12 kuukauden aikana. (Ikonen, Halme 2017.)

4 SEKSUAALINEN HÄIRINTÄ JA SEN PUHEEKSIOTTO

Seksuaalinen häirintä tarkoittaa sanallista, sanatonta tai fyysistä seksuaalista käytöstä, joka on ei-toivottua. Seksuaalinen häirintä loukkaa henkilön henkistä ja fyysistä koskemattomuutta. Lisäksi se on ahdistava, uhkaava ja pelottava tilanne. (Tasa-arvovaltuutettu 2019; European Union Agency for Fundamental Rights 2014, 97.) Seksuaalinen häirintä on kiellettyä syrjintää, joka määrätään tasa-arvolaisissa, (Tasa-arvovaltuutettu 2019; Granskog ym. 2018, 8). Seksuaalista häirintää voi olla esimerkiksi seksuaalisävytteiset tekstiviestit, alastonkuvien pyytäminen tai lähettäminen pyytämättä, suora ehdotus seksistä, koskettelu, rintojen puristelu, käden työntäminen vaatteiden alle tai syliin kaappaaminen. (Granskog ym. 2018, 6; European Union Agency for Fundamental Rights 2014, 97). Seksuaalinen häirintä, joka on koskettamalla tehty, on seksuaalista ahdistelua, (Laki seksuaalirikoksista 1998, § 5a; Niemi ja Kainulainen 2018, 6). Seksuaalinen ahdistelu on seksuaalirikos, (Laki seksuaalirikoksista 1998, § 5a; Granskog ym. 2018; Niemi ja Kainulainen 2018, 6).

Seksuaalinen väkivalta ja itse seksuaalisuus ovat normaaleja puheeksioton aiheita. Joskus lapsi saattaa tarvita aikuisen aloitetta kertoakseen asiasta, täten aikuisen tulee olla herkkänä kuunnellessa lapsen puhetta ja tarttua sanoihin mitkä antavat aiheita huolestua. Lasta tulee rohkaista kertomaan ja auttaa antamalla lyhyitä yksinkertaisia kysymyksiä, johdattelematta. (De Boer 2017, 27-28.)

4.1 Lapsen kohdistuva seksuaalinen häirintä

Seksuaalisessa häirinnässä, mikä kohdistuu lapseen, on kyse heidän altistamisestaan ikätasoon kulumattomalle seksuaalisuudelle (Granskog ym. 2018, 6; Opetushallitus 2018, 3). Jokainen ihminen määrittää omat rajansa ja sen, minkä kokee häirintänä ja minkä ei. Toiselle jo pelkkä kosketus voi olla epämiellyttävä tunne. (Nuortennetti 2019a; European Union Agency for Fundamental Rights 2014, 97.) Lapsella on oikeus turvalliseen kouluympäristöön. Turvallinen ympäristö koostuu psyykkisistä, fyysisistä ja sosiaalisista tekijöistä. Häirintä loukkaa opiskelurauhaa ja luo turvatonta oloa lapselle. (Granskog ym. 2018, 8.)

Seksuaalinen häirintä ja hyväksikäyttö ovat aina epätasa-arvoinen valtasuhde, jossa lapsi on altavastajana. (Mäki 2016, 31) Seksuaalisen häirinnän kohteeksi voi joutua missä vain. Häirintään tulee aina puuttua. Lapsen joutuessa seksuaalisen häirinnän uhriksi, on hänen hyvä pystyä kertomaan siitä jollekin luotettavalle aikuiselle. (Mäki 2016, 32.) On hyvä muistaa, että joskus häirintä saattaa täyttää kunnianloukkauksen kriteerit. Ne täyttyvät, jos toisesta henkilöstä esitetään valheellista tai halventavaa tietoa esimerkiksi internetissä. Toisen henkilön kuvia tai henkilökohtaisia tietoja ei myöskään kukaan saa jakaa. Tämä katsotaan yksityiselämää loukkaavan tiedon levittämiseksi, joka on rikos Suomen laissa. (Niemi ja Kainulainen 2018, 6; Nuortennetti 2019a.)

Vuonna 2019 syyskuussa julkaistiin Terveiden ja Hyvinvoinninlaitoksen eli THL:n tekemä kouluterveyskysely, jossa käsiteltiin seksuaalista häirintää sekä väkivaltaa. Käsittelemme kouluterveyskyselyn tuloksista vain 4. ja 5. luokkalaisten tulokset koko Suomen alueelta. Tytöistä 4,5 % ja pojista 4,3 %

on kokenut seksuaalista kommentointia, ehdottelua, viestittelyä tai kuvamateriaalin näyttämistä viimeisen vuoden aikana, kun vastaajien lukumäärä on ollut yhteensä 98 435, joista tyttöjen ja poikien osuus on jakautunut tasaisesti puoliksi. (THL 2019a.) Tytöistä 1,7 % ja pojista 1,6 % on kokenut seksuaalista koskettelua tai painostamista koskettamaan vuoden aikana. Vastaajia on ollut yhtä paljon kuin edellisessä kysymyksessä. Noin 4300 on vastannut siihen, onko kertonut seksuaalisesta häirinnästä tai väkivallasta luottamalleen aikuiselle. Tytöistä kyllä oli vastannut 38,8 % ja pojista 36,1 %. Pojista vain 616 ja tytöistä 814 oli vastannut siihen, ovatko he saaneet tukea ja apua kokeemaansa seksuaaliseen häirintään tai väkivaltaan. Vastanneista tytöistä oli vastannut kysymykseen kyllä 67,3 % ja pojista 66,1 %. (THL 2019a.)

Vuoden 2017 THL:n tekemässä kouluterveyskyselyssä seksuaalisesta häirinnästä kysyttiin kolme eri kysymystä. Kysymykset olivat: Oletko kokenut seksuaalisesti häiritsevää viestittelyä tai videoiden tai kuvien näyttämistä viimeisen vuoden aikana? Vastanneista pojista 3 % ja tytöistä 2 % vastasivat myöntävästi. Seuraava kysymys oli: Oletko kokenut häiritsevää tai epämuikavalta tuntuva kehon kommentointia viimeisen vuoden aikana? Pojista 6 % ja tytöistä 5 % vastasivat tähän myöntävästi. Viimeinen kysymys oli: Oletko kokenut seksuaalista häirintää viimeisen vuoden aikana? Tytöistä sekä pojista 7 % vastasivat myöntävästi. (Ikonen ja Halme 2017)

4.1.1 Seksuaalinen häirintä sosiaalisessa mediassa

Sosiaalinen media tarkoittaa verkon välityksellä toimivia palveluja. Näitä palveluja ovat esimerkiksi Facebook, Instagram, Whatsapp sekä Twitter. Sosiaalinen media on koko yhteiskuntaa koskeva, kasvava ilmiö. Tänä päivänä internet ja sosiaalinen media toimivat vuorovaikutuskanavina ihmisten välillä, se on monelle arkinen osa työtä ja vapaa-aikaa. (Rongas ja Honkonen 2016.) Sosiaalisen median välityksellä tapahtuvaa seksuaalista häirintää voi olla esimerkiksi suoraan seksistä kertominen tai ehdottelu, asiaton kommentointi, alastonkuvien pyytäminen ja pornolinkkien tai muiden seksuaalisävytteisten videoiden lähettäminen (Nuortennetti 2019b). Murrosikäisiin kohdistuu sosiaalisessa mediassa paljon seksuaalista häirintää. Vastuu hyväksikäytöstä on aina aikuisella. Lapsi ei välttämättä kykene ymmärtämään aikuisen lähestymisen epätasa-arvoisuutta, vaan saattaa kokea tilanteen ystävyyssuhteena. (Mäki 2016, 31.)

Rikosuhripäivystyksen tekemän kyselytutkimuksen mukaan tytöistä noin 270 on kokenut sosiaalisen median välityksellä tapahtuvaa seksuaalista häirintää. Kyselyyn vastanneita oli yhteensä 452, pojista kyllä vastasi 25. Lapset, jotka olivat kokeneet häirintää, olivat saaneet esimerkiksi tällaisia viestejä: ”Moi mitäs kissa. Mites ois pano?”, ”Sexy girl haluisin panna sua”, ”Mulle tosi moni 14–17v poika on tullut ehdottelemaan kaikkia pervoja juttuja ja selittänyt että haluaa panna mua”. (Rossinen 2016.)

Oxfordin yliopiston tekemässä tutkimuksessa (2018) selvitettiin seksuaalisen häirinnän uhriksi joutumisen yleisyyttä netissä, seksuaalista häirintää ennustavia tekijöitä, sekä masennusoireiden ja seksuaalisen häirinnän välisiä yhteyksiä. Tutkittavana oli ruotsalaisen yläkoulun nuoret. Tutkimuksessa tuli ilmi, että kolmasosa tytöistä ja joka viides poika on kokenut internetin välityksellä tapahtuvaa

seksuaalista häirintää. Pojilla tekijä, joka ennusti seksuaalista häirintää, oli ulkomaailmassa tapahtuva kiusaaminen. Työillä taas ulkomaailmassa tapahtuva seksuaalinen häirintä oli ainoa tekijä, joka ennusti internetissä tapahtuvaa seksuaalista häirintää. Tytöt, jotka joutuivat netin välityksellä tapahtuvan seksuaalisen häirinnän uhriksi, raportoivat kaksi kertaa todennäköisemmin masennuksen oireita. Pojilla vastaavaa yhtäläisyyttä ei todettu. (Zetterström Dahlqvist ja Gillander Gådin 2018.)

4.1.2 Seksuaalisen häirinnän ja väkivallan seuraukset

Seksuaalinen häirintä ja väkivalta aiheuttavat sekä varhaisia- että pitkäaikaisia oireita. Oireet voidaan jakaa joko psyykkisesti vaikuttaviin tai fyysisesti vaikuttaviin. Kaikista oireista fyysisiä oireita on noin 25–50 %. Seksuaalinen häirintä sekä väkivalta aiheuttaa uhrille välitöntä sekä pitkäaikaista traumaa ja henkistä kuormitusta. Psykkinen kuormitus ja sen kokeminen vaihtelevat yksilöllisesti. Seksuaalisesta väkivallasta ja hyväksikäytöstä toipuminen voi kestää pitkään, jopa useita vuosia. Yleensä ajatusten ja trauman käsittelyyn tarvitaan ulkopuolista ammattiapua. Raiskaus on tutkitusti voimakkaimman stressireaktion aiheuttama tapahtuma, sillä uhri on yleensä kykenemätön puolustamaan itseään tilanteessa. (Laitinen ym. 2019; Rossinen 2016; Vilkkä 2010, 101.)

Varhaisiksi oireiksi luokitellaan heti tapahtuneen väkivallan jälkeen ilmaantuneita oireita. Varhaisia fyysisiä oireita ovat esimerkiksi mustelmat, haavat ja hiertymät. Harvoin ilmenee vakavia pahoinpitelyammoja, kuten murtumia tai sisäistä verenvuotoa. Psykkisiä oireita ovat häpeän, pelon ja syyllisyyden tuntemukset, uniongelmat, ahdistuneisuus, viha sekä kehon yli- tai alivireystila. (Laitinen ym. 2019.) Pitkäaikaisiksi oireiksi luokitellaan oireet, jotka näkyvät uhrissa pidemmällä aikavälillä, kun tapahtumasta on kulunut jo aikaa. Fyysisiä oireita ovat kroonistuneet kivut, yhdyntä- ja alavatsakivut. Lisäksi voi olla erilaisia somaattisia kipuja, joille ei löydy tarkempaa selitystä tutkimuksista huolimatta. (Laitinen ym. 2019.) Psykkisiä oireita taas on masennus, päihdeongelmat, itsensä satuttamisen ajatukset, ahdistus, ongelmat tulevissa ihmissuhteissa ja seksuaalielämässä sekä traumaperäinen stressihäiriö. (Laitinen ym. 2019.)

On tutkittu, että noin 40 % seksuaalisen häirinnän uhreista on todettu traumaperäinen stressihäiriö. Traumaperäisellä stressihäiriöllä tarkoitetaan toistuvaa ahdistusta, jota on esimerkiksi traumaattiset unet sekä tapahtumasta aiheutuvat toistuvat mieli- ja muistikuvat. Traumaperäisestä stressireaktiosta kärsivä yleensä alkavat vältellä traumaattisesta tapahtumasta muistuttavia asioita, kuten paikkoja, keskusteluita tai tilanteita. Sen seurauksena henkilö yleensä eristäytyy, sekä hänen kykynsä ilmaista tunteita ja kokea asioita kaventuu. (Huttunen 2018.)

Erityisesti lapsena tai nuorena koetut traumaattiset tilanteet voi laukaista tulevaisuudessa erilaisia dissosiaatiohäiriöitä, joka tarkoittaa ajatusten, tunteiden tai tekojen erillisyyttä. Häiriöstä kärsivä henkilö ei kykene yhdistämään muun muassa ajatuksiaan mielekkäiksi kokonaisuudeksi. Vakavimpina oireina voi olla esimerkiksi muistin menetys sekä näkö- ja kuuloharhat. (Huttunen 2018.)

4.2 Puheeksiottaminen

Kun pyritään seksuaalisen häirinnän puuttumiseen, tulee se aloittaa seksuaalisen häirinnän määrittämisellä. Kun lasten kanssa on yhdessä käyty läpi mitä se sisältää, on siihen helpompi tarttua tietoisesti. Lasten kanssa voi yhdessä pohtia, mitkä ovat niitä oikeita turvallisia keinoja seksuaalisen häirinnän kitkemiseksi. Tärkeää on myös lasten kanssa keskustella siitä, kenelle he voivat kertoa ja mistä he saavat apua, mikäli he kokevat seksuaalista häirintää. (Aaltonen 2012, 99.)

Jokaisella on oikeus saada seksuaalikasvatusta oman iän ja kehitystasonsa mukaisesti. Kasvatus voi olla virallista kasvatusta, jota saadaan esimerkiksi kouluissa tai epävirallista, jota saadaan esimerkiksi omilta vanhemmilta. (THL 2019b.) Seksuaalikasvatukseen alakoulussa kuuluu väkivallan ehkäisy sekä turva- ja tunnetaidot, (Klemetti ja Raussi-Lehto 2013, 47; Väestöliitto 2019c).

Turvataidot vahvistavat lapsen itsetuntemusta, -arvostusta ja -luottamusta. Se lisää ja vahvistaa lapsen tunne- ja vuorovaikutustaitoja, ja näin ollen tukee hyviä ystävyyssuhteita. Lapsi saa tietoa ja oppia omasta kehostaan ja itsemääräämisoikeudestaan. Lapsi oppii tunnistamaan uhkaavat tilanteet ja antaa valmiuksia toimia itseään suojellen. Turvataidoissa vahvistetaan lapsen luottamusta omaan tunteeseen ja tietämystä siitä, että oma keho on arvokas. Lisäksi siinä rohkaistaan lasta hakemaan apua, jos on kokenut minkään näköistä häirintää tai ahdistelua. (Lajunen, Andell, Jalava, Kemppainen, Pakkanen, Ylenius-Lehtonen 2012, 200; Cacciatore, Väestöliitto, Porrás, Väestöliitto ja Kalland, HY, 2019, 168.)

Myös puberteetti ja siihen liittyvät muutokset tulee opettaa lapselle ennen murrosiän alkua. Seksuaalisen identiteetin, -minäkuvan, itsetyydytyksen ja seurustelun lisäksi seksuaali- ja lisääntymissterveydestä huolehtiminen ovat seksuaaliopetuksen keskeisiä sisältöjä, myös terveydenhoitajan laajassa terveystarkastuksessa. Eri seksuaalisuuten vaikuttavista tekijöistä, kuten kulttuurista, uskonnosta, laista, mediasta, pornosta ja vertaispaineesta tulee kertoa ja niistä keskustella. (Klemetti ja Raussi-Lehto 2013, 47.) Lasten kanssa on myös hyvä puhua siitä, ettei lapsi aina itse tiedä, mistä pitää ja mitä haluaa. Seksuaalinen kypsyminen on hidasta. (Väestöliitto 2019b.)

Seksuaalinen häirintä on usein odottamaton ja hämmentävä kokemus. Jolloin lapsi ei välttämättä uskalla tai osaa kertoa kokemastaan häirinnästä. Syitä voi olla monia. Seksuaalista häirintää kokenut voi tuntea monenlaisia tunteita, muiden muassa syyllisyyttä, häpeää, pelkoa ja voimattomuutta. Uhri voi ajatella, että jos asian jättää huomiotta, häirintä loppuisi itsestään tai hän kertoisi häirinnästä, mutta ei usko sen silti johtavan mihinkään. Häiritty voi myös epäillä omia tuntemuksiaan tai jättää kertomatta kenellekään koska häiritsijä hyvittelee tai uhkailee uhria. (Ei meidän koulussa 2014, 6-10.) Kuitenkin mitä varhaisemmassa vaiheessa asia otetaan puheeksi ja siihen puututaan, voi se vähentää lapsen kärsimää haittaa, (Eastwell ja Catherine 2012).

Lasta on hyvä muistuttaa siitä, että nimetön ilmoitus ei mahdollista aina tehokasta tilanteeseen puuttumista, sillä sen takaa asian selvittäminen osapuolten kesken, (Opetushallitus 2018, 13). Kun lapsi kertoo luotettavalle aikuiselle kokemastaan häirinnästä, on aikuisen luotava rauhallinen ja avoin

tunnelma tilanteeseen. Se on suuri luottamuksen osoitus aikuista kohtaan, jolloin aikuisen tulee uskoa ja olla empaattinen, kuitenkin väheksymättä ja säälimättä. (De Boer 2017, 27-28.)

Jokaisella koulun työntekijällä on velvollisuus puuttua havaitsemiin ongelma- ja häiriötilanteisiin sekä siihen, että asiaa lähdetään viipymättä selvittämään. Työntekijän on hyvä kertoa lapselle, että hänellä on velvollisuus ilmoittaa poliisille ja lastensuojeluun, jos on syytä epäillä seksuaalirikosta. Jos tilanne on epäselvä, lastensuojelusta ja poliisilta voidaan kysyä neuvoa tilanteeseen ilman nimiä. Tapauksesta ilmoitetaan myös häirinnän kohteena olleen, sekä siihen syyllistyneen huoltajalle tai lailliselle edustajalle. (Opetushallitus 2018, 5.)

Väkivallan uhriksi joutumista uudelleen ja alttiutta tehdä sitä myöhemmin itse voidaan vähentää ja ennalta ehkäistä auttamalla väkivallan uhria. Lapsilla, jotka näkevät lähisuhde- tai perheväkivaltaa tai ovat sen kohteina, on suurempi riski joutua aikuisena väkivallan uhriksi tai sen tekijäksi. Uhriksi joutuminen tai sen näkeminen vaikuttavat heihin eri tavoilla. Siihen vaikuttavat uhrin elämäntilanne, -vaihe, tukiverkosto ja omat voimavarat. (Sisäministeriö 2019, 30.)

4.3 Kouluterveydenhoitajan rooli

Chang, Haytern ja Lin (2010) tekemässä tutkimusartikkelissa käsitellään peruskoulussa olevien 10–12 vuoden ikäisten kokemaa seksuaalista häirintää. Tutkimuksesta selvisi, että lapset kokivat fyysistä ja verbaalista seksuaalista häirintää. Lisäksi pinnalle nousi aihe siitä, miten sen voi ratkaista. Artikkelissa kirjoitetaan, miten kouluterveydenhoitajilla on mahdollisuus vaikuttaa oppilaiden käyttäytymiseen ja parantaa siten seksuaaliterveyden opetusta sekä luoda tätä kautta terve kouluympäristö. Kouluterveydenhoitajilla on avainasema suhteessa oppilaisiin, jolloin heidän täytyisi aktiivisemmin pitää seksuaaliterveyteen liittyviä oppitunteja edistääkseen koulun lasten tervettä seksuaalikäyttäytymistä, (Chang, Hayter ja Lin 2010; Eastwell ja Catherine 2012.)

Kouluterveydenhoitajan työ pohjautuu sosiaali- ja terveysministeriön asetuksiin sekä lakeihin. Terveystarkastuslain mukaan jokaisen kunnan tulee järjestää kouluterveydenhuollon tarjoamat palvelut alueensa peruskoulujen oppilaille. Lain tarkoituksena on mm. edistää, ehkäistä ja ylläpitää väestön terveyttä. (Terveystarkastuslaki 2010, § 2.)

Kouluterveydenhoitajan tehtävä on kokonaisvaltainen lapsen ja nuoren terveyden edistäminen, seksuaalikasvatus on osa terveyden edistämistä. Esimerkiksi terveydenhoitajan tekemissä terveystarkastuksissa on hyvä mahdollisuus ottaa puheeksi seksuaaliterveyteen liittyviä asioita, jolloin ohjaus on hyvin henkilökohtaista. (Mäki 2016, 11.) Kouluterveydenhuollossa seksuaalisen kasvun ja seurannan lisäksi lasta tuetaan kasvamaan myös toisen seksuaalisuutta kunnioittavasti ja ymmärtävästi sekä kunnioittamaan itsemäärämisoikeutta ja toimimaan vastuullisesti seksuaalisissa suhteissa. Neuvontaa ja ohjausta annetaan ikätaso ja kehitys huomioiden (Mäki 2016, 11; Ryttyläinen-Korhonen, Ala-Luhtala 2019, 183.)

Terveystarkastuksissa 5–6 luokkalaisten seksuaalista kasvua ja kehitystä tuetaan ja arvioidaan. Arvioinnissa huomioidaan riskikäyttäytyminen, lapselta on hyvä kysyä mikä häntä askarruttaa omassa

sukupuolisessa kehityksessä sekä miten hän kokee oman kehonsa. (Ryttyläinen-Korhonen, Ala-Luhtala 2019, 186.) Seksuaaliterveyden neuvonnassa ja edistämisessä tärkein kohderyhmä on murrosikää lähestyvät lapset eli 9–12-vuotiaat. Puberteettiin liittyvät muutokset tulee opettaa lapselle ennen murrosiän alkua. Seksuaalisen identiteetin, -minäkuvan, itsetyytytyksen ja seurustelun lisäksi seksuaali- ja lisääntymisterveydestä huolehtiminen ovat seksuaaliopetuksen keskeisiä sisältöjä. (Ryttyläinen-Korhonen ja Ala-Luhtala 2019, 184.)

5 OPINNÄYTETYÖ KEHITTÄMISTYÖNÄ

Opinnäytetyö on kehittämistyö, jonka tuotoksena muodostuu opas. Kehittämistyöllä tarkoitetaan yhden määritelmän mukaan systemaattista toimintaa tiedon lisäämiseksi ja sen hyödyntämiseksi (Tilastokeskus 2019). Kehittämistyö pohjautuu lineaariseen malliin. Lineaarisen mallin tarkoituksena on suoraviivainen työskentely. Työskentelyvaihe etenee määrätietoisesti kehittämistyösuunnitelman mukaisesti. Työskentely etenee neljän vaiheen kautta. Vaiheet ovat tavoitteen määrittely, suunnittelu, toteutus ja prosessin päättäminen. (Salonen 2013, 15.) Oppaan tekemisessä tärkeää on hyvä suunnitteluvaihe, jotta toteutus ja lopputulos on mahdollisimman laadukas kohderyhmäämme ajatellen. Kehittämistyö päättyy lopulta pohdintaan ja arviointiin.

Kehittämistyö on monivaiheinen projekti. Vaiheita ovat aloitusvaihe, suunnitteluvaihe, esivaihe, työstämisyvaihe ja tarkistusvaihe. (Salonen 2013, 19.) Aloitusvaihe sisältää tarpeen, jonka mukaan kehittämistyötä lähdetään tekemään. Aloitusvaiheessa on tärkeää saada työlle tilaaja, jonka toiveiden mukaan työskentely voidaan suunnitella vastaamaan tilaajan toiveita ja tarpeita. Aloitusvaiheessa on myös tärkeää käydä läpi yhdessä kehittämistyön tekijöiden kanssa asiat, jotka ovat merkityksellisiä työn onnistumisessa. Lisäksi aikataulusuunnitelma ja sitoutuminen työhön on tärkeä käydä yhdessä läpi. (Salonen 2013, 18.)

Suunnitteluvaiheessa tehdään kehittämistyöstä kirjalliset hankesopimukset, joista kopiot tulevat työn tekijöille, tilaajalle sekä ohjaavalle opettajalle. Suunnitteluvaiheessa toteutetaan työsuunnitelma, jonka rungon pohjalta varsinainen työ kirjoitetaan. Suunnitteluvaiheessa tulee ilmetä menetelmät, aiheet ja aineisto, jonka mukaan tietoa lähdetään keräämään. (Salonen 2013, 18.)

On hyvä huomioida, ettei suunnitteluvaiheessa vielä voida kovin tarkasti suunnitella työn etenemistä, sillä myöhemmin saatetaan huomata, että jokin toinen tapa toimii paremmin kuin toinen. Suunnittelun jälkeen siirrytään esivaiheeseen, joka käytännössä tarkoittaa tutkimusten ja aineiston keruuta varsinaista työtä varten sekä niiden läpilyöntiä. Esivaihe on näistä vaiheista lyhyin. (Salonen 2013, 18.)

Työstämisyvaihe on kehittämistyön yksi tärkeimpiä vaiheita. Vaihe on pisin ja raskain työn tekijöille. Työstämisyvaiheen aikana opiskelijat kokevat ammatillista kasvua, perehtyessään tutkimuksiin ja näyttöön perustuvaan aineistoon. Tässä vaiheessa saatu ohjaus, tuki ja palaute ovat kehittämistyön ja ammatillisen kasvun kehittymisen kannalta oleellista. (Salonen 2013, 18.) Kehittämistyön tekeminen päättyy tarkistusvaiheeseen sekä viimeistelyyn ja arviointiin. Viimeistelyvaiheessa viimeistellään tuotos ja kehittämistyön raportti. Nämä eri vaiheet tekevät kehittämistyöstä toiminnallisen opinnäytetyön. (Salonen 2013, 19.)

5.1 Hyvän oppaan piirteet

Ohjeet ja oppaat ovat osa terveysviestintää terveydenhuollossa. On tutkittu, että suullinen ohjaus ei yksinään riitä asiakkaan ohjauksessa, vaan tueksi on hyvä olla myös kirjallinen ohje. (Torkkola, Heikkinen ja Tiainen 2002, 22, 25.) Hyvä opas on kirjoitettu suoraan sen kohderyhmälle. Oppaan kirjoitusvaiheessa on hyvä miettiä esimerkiksi seuraavia kysymyksiä: Kuka on oppaan lukija? Kenelle opas ensisijaisesti kirjoitetaan? Opasta lukiessa lukijalle tulee käydä ilmi, että opas on kirjoitettu juuri hänelle. (Torkkola ym. 2002, 37.)

Oppaan sisällössä tärkeässä osassa ovat hyvin mietityt otsikot. Ensisilmäilyllä kohdehenkilön huomio kiinnittyy otsikoihin, jotka nousevat tekstistä esille. Hyvillä otsikoilla lukijan kiinnostus tekstiä kohtaan herää. Oppaasta saa houkuttelevan ja mielenkiintoisen lisäämällä siihen aiheeseen liittyviä kuvia. Parhaimmillaan hyvä kuvitus herättää lukijan mielenkiinnon sekä auttaa häntä ymmärtämään tekstiä paremmin. Kuvien käytössä on kuitenkin tärkeä huomioida tekijänoikeudet. (Torkkola ym. 2002, 40.)

Oppaassa varsinainen tekstiosuus tulee kirjoittaa otsikoinnin ja kuvien jälkeen. Teksti kirjoitetaan yleiskielellä, eli se on helposti ymmärrettävissä. Opasta kirjoittaessa on hyvä pohtia, mitä asiakkaalle on hyvä sanoa hoitajan ja asiakkaan välisessä keskustelussa. Lisäksi voi miettiä yleisimpiä kysymyksiä mitä kohderyhmään kuuluva asiakas saattaisi kysyä. Opasta kirjoittaessa voi käyttää seuraavaa kysymysrunkoa apuna asioiden esittämisjärjestyksen päättämisessä: mitä, miten, missä, milloin, millä seurauksilla ja kuka. Loogisen esittämisjärjestyksen ohella myös kappalejaolla on merkitystä. Hyvässä oppaassa yhdessä kappaleessa kerrotaan vain yksi asia. Näin opas pysyy selkeänä ja helposti luettavana. (Torkkola ym. 2002, 42, 43.)

5.2 Oppaan hyödyntäminen

Koulun rehtorin toiveena oli saada sähköistä materiaalia seksuaalisesta häirinnästä ennaltaehkäisevään luokkatyöhön. Koulun tavoitteena on pitää nollatoleranssi seksuaalisen häirinnän suhteen. Valmis opas annetaan Kuopiolaiselle Pirtin alakoululle. Opas on suunniteltu 5.–6. luokka-asteen oppilaille.

Opas on kehitetty lisäämään tietoisuutta seksuaalisesta häirinnästä sekä antamaan vinkkejä, kuinka sitä voi ennaltaehkäistä, kuinka toimia ja mistä hakea apua, mikäli kokee häirintää. Annamme oppaalle vapaan käyttöoikeuden. Opas on sähköinen, joten se on koulun opettajilla vapaasti tulostettavissa. Suosittelemme tulostamaan oppaan värillisenä ja kaksipuolisena, jotta opas olisi mielenkiintoisempi ja siitä tulisi yksi kolmeen osaan taitettu tuotos.

6 POHDINTA

Kiinnostuimme aiheesta, koska seksuaalinen häirintä on ollut paljon esillä mediassa viimeisen parin vuoden aikana. Lisäksi yhä useampi artikkeli käsittelee lapsiin kohdistuvaa seksuaalista häirintää. Monella lapsella on käytössään netti ja sen kautta tuleva häirintä on ollut keskustelun aiheina. Lapsien seksuaaliterveyden tukeen, kasvun ja kehityksen ohjauksen rinnalla, pitäisi meidän mielestämme kiinnittää enemmän huomiota, sillä sosiaalisen median vaikutus näihin on kasvanut ja tulee kasvamaan.

Halusimme tehdä kehittämistyön emmekä tutkimusta, koska tiesimme, että THL julkaisee syksyllä 2019 uudet kouluterveyskyselyn tulokset, jotka sisältäisivät myös seksuaalisen häirinnän. Halusimme tiedonlisäämisellä ehkäistä seksuaalista häirintää. Lisäksi halusimme nostaa esille sosiaalisen median vaikutuksen aiheeseemme. Ajattelimme, että opas on hyvä apuväline kouluun seksuaalisen häirinnän puheeksiottoon sekä tiedon lisäämiseen ja tätä kautta häirinnän ennaltaehkäisyyn.

6.1 Kehittämistyöhön liittyvät eettiset ja luotettavuus kysymykset

Huolellisuus ja tarkkuus työssä ovat tutkimusetiikan näkökulmasta hyvän tieteellisen käytännön keskeisiä asioita, (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012). Meidän kehittämistyössämme se tarkoitti huolellisuutta oppaan tekemisessä. Lisäksi otimme huomioon muiden tutkimukset ja työt asiallisesti ja eettisesti. Käytimme myös lähdekritiikkiä, jolloin karsimme pois lähteet, joihin ei voi luottaa. Lähteinä käytimme kotimaisten lisäksi myös ulkomaalaisia lähteitä, mikä lisää luotettavuutta. Pyrimme rajaamaan lähteet vähintään kymmenen vuoden sisällä tehtyihin lähteisiin, jotta tieto on mahdollisimman ajankohtaista. Kuitenkin olemme käyttäneet muutamaa 2007 vuoden lähdeä, joiden kirjoittajana on professori Leo Dunkel. Hän on myös monissa muissa tuoreissa tietolähteissä kirjoittajana, joten luotamme hänen asiantuntemukseensa.

Opiskelijoina pohdimme yhdessä työn alussa työhön liittyviä vahvuuksia ja heikkouksia. Vahvuuksia oli muun muassa mielenkiintoinen aihe, mikä lisäsi meidän motivaatiotamme. Lisäksi aiheen esillä olo useasti mediassa toi uusia näkökulmia työhön. Aiheesta löytyi myös melko hyvin tietoa eri lähteistä. Heikkouksiin lukeutui isoimpana ongelmana se, ettei ollut aiempaa kokemusta oppaan tekemisestä. Lisäksi pohdimme myös mahdollisuuksia, joita oli uuden oppiminen, jonka kautta myös saimme ammatillista kasvua. Kehitimme tiedonhankintaamme sekä opimme tekemään oppaan. Uhkana pidimme aikataulutusta ja koulun muita opintoja sekä työharjoitteluita opinnäytetyön teon rinnalla.

Opinnäytetyön teoriaosan teossa hankaloitti eri lähteiden eri tieto. Jouduimme miettimään, erotammeko seksuaalisen häirinnän seksuaalisesta väkivallasta vai kuuluuko seksuaalinen häirintä itsessään seksuaaliseen väkivaltaan, koska eri lähteissä oli eritavoin asiaa käsitelty. Tätä pohdimme paljon opinnäytetyön teon aikana. Päätimme, että käsittelemme niitä erikseen, sillä aiheenamme on seksuaalinen häirintä, mutta nostamme esiin seksuaalisen väkivallan liittyvät aihepiirit, sillä opinnäyte-

työmme sitä myös käsittelee. Lisäksi eri käsitteet seksuaalisesta väkivallasta aiheutti pohdintaa. Päädyimme käyttämään sanoja seksuaalinen hyväksikäyttö sekä seksuaalinen väkivalta, koska näitä oli käytetty eniten useimmissa lähteissä. Esimerkiksi THL:n sivuilla oli käytetty sanaa seksuaaliväkivalta, mikä toisaalta vähentää olettamusta siitä, että kyseinen väkivalta olisi seksuaalinen teko, mitä se ei uhrin näkökulmasta ole, (THL 2019b.)

Käytimme kehittämistyön työstämisen aikana koulutuksessamme opittuja perusteltuja menettelytapoja, joita myös § 15:ssä ammattieettiset velvollisuudet säädetään: ”Terveystieteiden ammattihenkilön on ammattitoiminnassaan sovellettava yleisesti hyväksytyjä ja kokemusperäisiä perusteltuja menettelytapoja koulutuksensa mukaisesti, jota hänen on pyrittävä jatkuvasti täydentämään”, (1994, § 15). Pyrimme siis huomioimaan tulevana ammattilaisina tämän lain jo kehittämistyötämme työsteässä.

Käytimme työssämme THL:n vuoden 2017 ja 2019 teettämiä kouluterveyskyselyjä. Kyselyiden tuloksissa keskityimme ainoastaan seksuaalista häirintää koskeviin kysymyksiin. Vuonna 2017 kouluterveyskyselyssä 4.–5.-luokkalaisilta kysyttiin kolme kysymystä, jotka olivat mielestämme melko yleisellä tasolla muotoiltu, esimerkiksi ”Oletko kokenut seksuaalista häirintää viimeisen vuoden aikana?” Kun taas 2019 vuoden kyselyssä kysymykset olivat mielestämme tarkempia sekä niitä oli neljä. Esimerkkinä ”Oletko kokenut seksuaalista kommentointia, ehdottelua, viestittelyä tai kuvamateriaalin näyttämistä vuoden aikana?” Seksuaalisen häirinnän muotojen nimeäminen on voinut lisätä kyllä-vastausten määrää. Pohdimme, onko kaikki vuoden 2017 kyselyyn vastanneet lapset tienneet mitä seksuaalinen häirintä on.

Tuloksista voimme todeta, että seksuaalisen häirinnän määrä on kasvanut valtakunnallisesti, mutta tulosten systemaattinen vertailu edelliseen tehtyyn tutkimukseen on mielestämme hankalaa, sillä vaikka kysymykset ovat hyvin samankaltaisia, eivät ne ole kuitenkaan täysin verrattavissa keskenään. Lisäksi vastaajana olevat lapset ovat voineet tulkita yleisessä tasolla esitetyt kysymykset vuonna 2017 väärin, eivätkä ole pystyneet vastaamaan siihen täysin totuudenmukaisesti.

6.2 Kehittämistyön merkitys

Kehittämistyö antaa tilaajalle eli Pirtin alakoululle valmiin oppaan. Koulun opettajat saavat jakaa opasta 5.–6.-luokkalaisille. Oppaan sisältämät tiedot seksuaalisesta häirinnästä, kuinka sitä voi ennaltaehkäistä, kuinka toimia ja mistä hakea apua, jos sitä kokee, lisäävät tietoisuutta tärkeästä aiheesta. Opas antaa keinon seksuaalisen häirinnän puheeksioton lisäksi, sen torjumiseen, lisäämällä tietoisuutta.

Kohderyhmänä ovat 10–12-vuotiaat lapset, joten uusin tieto tämän ikäisen lapsen kokonaisvaltaisesta kehityksestä on lisääntynyt kehittämistyön teon rinnalla. Opimme myös seksuaalisen häirinnän eri muodot ja kuinka ottaa asia puheeksi esimerkiksi terveydenhoitajan työssä. Saamamme tiedon avulla osaamme kohdata ja ohjata asiakasta, joka on joutunut seksuaalisen häirinnän uhriksi. Kehittämistyö prosessina kehitti meidän ammatillista kasvuamme hyvin.

6.3 Ammatillinen kehitys

Ammatillinen kehitys alkoi jo kehittämistyön suunnitelua edeltävillä valmistavilla kursseilla, kun opiskelimme tärkeimpiä asioita, joita kehittämistyössä tulee huomioida. Kurssien aikana opimme käyttämään luotettavia tiedonhakukoneita, lähdekritiikkiä sekä soveltamaan ja yhdistelemään tietoja. Lisäksi oppaan tekoprosessin aikana saimme uutta osaamista. Kehittämistyön pitkä prosessi harjoitti myös meitä työelämään, sitotumalla ja aikatauluttamalla työn tekoa omaan elämäämme. Kaikki uusi oppi sekä tieto ovat tärkeänä osana ammatillisen kehityksemme kasvussa sekä tulevaisuuden työelämässä.

Ammatillinen kehitys on tärkeässä osassa niin sairaanhoitajan kuin terveydenhoitajan työssä. Sairaanhoitajan ammatillisia kompetensseja ovat terveyden edistäminen, hoitotyön päätöksenteon osaaminen, kliininen osaaminen, moniammatillinen yhteistyöosaaminen sekä opetus- ja ohjausosaaminen. Näiden osa-alueiden sisällä on esimerkiksi näyttöön perustuvan tiedon hyödyntäminen, yhteisön ja yksilön terveysongelmien tunnistaminen sekä vuorovaikutuksellinen hoitosuhde asiakkaan ja perheen kanssa (Savonia 2019).

Kehittämistyön prosessin aikana meidän ammatillinen kehityksemme tapahtui useiden edellä mainittujen sairaanhoitajan kompetenssien osa-alueilla. Näyttöön perustuvan tieteellisen ja tutkitun tiedon etsintä aiheestamme edisti tiedonhankinnan osa-alueita. Aiheemme on ajankohtainen, joten teoriatietoa löytyi melko hyvin. Kehittämistyön prosessin aikana saimme paljon uutta tietoa seksuaalisesta häirinnästä sekä 11–12 vuotiaan kasvusta ja kehityksestä. Tämä vahvisti ammatillista osaamisemme. Kehittämistyön prosessin alkuvaiheessa näyttöön perustuvan tieteellisen tiedon etsiminen sekä tiedon yhdisteleminen oli aluksi vaikeaa, mutta koimme, että opimme tiedonhankitaa kuitenkin melko nopeasti prosessin aikana. Myös kansainvälisten lähteiden käytöstä saimme hyvää kokemusta.

Ammatillista kasvua kehitti lisäksi monitoimijaisuus, joka oli yhteistyötä tilaajan sekä Itä-Suomen poliisin kanssa. Koko prosessin aikana pidimme tarkasti mielessä tilaajan toiveet ja tarpeet. Oppaan suunnittelu ja tekeminen kehitti meidän opetus- ja ohjausosaamisemme, sillä teimme oppaasta sellaisen, että sitä voi tarpeen tullen käyttää myös ohjausmateriaalina. Prosessissa tärkeää on mielestämme itseohjautuvuus ja vastuu omasta työskentelystä sekä oppimisesta. Kehittämistyön tekeminen kehitti meidän valmiuksiamme toimia tulevaisuudessa itsenäisesti terveydenhoitajina.

6.4 Kehittämistyön prosessi

Kehittämistyö alkoi vuoden 2019 helmikuussa aiheen valinnalla. Opettajalla oli antaa yleinen laaja aihe seksuaalikasvatuksesta, jonka rajasimme seksuaaliseen häirintään. Pohdimme, olisiko aihe jo kulunut viime vuosien aikana eri medioissa pyörivien #Metoo-kampanjoiden myötä. Olimme juuri lukeneet molemmat artikkelin, jossa eräs toimittaja oli esittänyt noin 13 vuotiasta lasta eräässä internetsovelluksessa. Artikkelissaan hän kertoi saaneensa paljon seksuaalisävytteisiä yhteydenottoja aikuisilta. Tämä herätti meissä tunteita, joten halusimme ottaa aiheeksemme lapsiin kohdistuvan

seksuaalisen häirinnän. Tarkistimme, ettei aiheesta ole vielä tehty paljoakaan muita kehittämistöitä ja lähdimme työstämään sitä aihekuvauksen avulla. Aihekuvaukseen kokosimme tietoa aikaisemmista tietoperusteista, suunnitelimme kehittämistyön toteutusta ja aikataulua. Näiden jälkeen teimme kehittämistyön suunnitelman, mikä sisälsi lähes lopullisessa muodossa olevan johdannon sekä teoritiedon. Suunnitelma alkoi jo mukaila lopullista työtä. Suunnitelman tehtyämme aloitimme lopullisen kehittämistyön työstämistä.

Tiedonhaussa hyödynsimme sähköisiä tiedonhakuportaaleja, kuten Cinahl ja Medic. Aloitimme kehittämistyön teorian etsimällä tietoa 5.–6.-luokkalaisten eli noin 10–12 vuotiaan lapsen kehityksestä, sillä halusimme avata ja selkeyttää lukijalle missä kehitysvaiheessa oppaan kohderyhmä on. Etsimme sen lisäksi tietoa pääaiheeseemme seksuaalinen häirintä sekä siihen liittyen yleisesti seksuaalisuudesta, seksuaalisesta väkivallasta, mitä se on, mitä se aiheuttaa ja mitä laissa sanotaan näihin liittyen. Avasimme syvemmin seksuaalista häirintää ja halusimme tuoda esiin, kuinka se näkyy sosiaalisessa mediassa, sillä lähes jokainen on nykyään jollain tapaa mukana sosiaalisessa mediassa. Kokosimme ensin kattavasti teoritietoa, jota syvensimme lisälähteiden avulla. Kun teoriaosa oli valmis, otimme selvää hyvän oppaan kriteereistä sekä millaisia eri oppaita voi tehdä. Oppaan teko oli haastavaa, koska emme olleet koskaan aiemmin vastaavaa tehneet. Lisäksi valitsemamme oppaan Word-pohja oli haasteellinen muokata. Saavutimme kuitenkin haluamamme lopputuloksen oppaasta. Meillä oli asetettuna kehittämistyölle tietty arvosana, jota kohti veimme työtä koko ajan. Oppaan työstämisen jälkeen teimme työhön pohdinnan ja oppaan arvioinnin. Kävimme myös esittelmässä oppaan tilaajallemme.

Halusimme puhua lapsesta emmekä nuoresta läpi työmme, koska kohderyhmämme on esimurrosiässä. Mielestämme nuoruus alkaa murrosiästä, joten puhumme lapsesta. Pohdimme kehittämistyön ulkoasua ja järjestystä paljon. Koska pääaiheenamme on seksuaalinen häirintä, ajattelimme, että voisimme aloittaa työmme sillä. Koimme kuitenkin tärkeäksi avata kohderyhmämme kehityksen heti alkuun, jotta lukija ymmärtää lopputyön aikana, missä kehitysvaiheessa kohderyhmämme on. Tämä lopullinen järjestys on myös mielestämme selkein ja yksinkertaisin. Lukija löytää helposti haluamansa tiedon ja apunaan voi käyttää selkeää sisällysluetteloa.

6.5 Oppaan työstäminen ja arviointi

Halusimme tehdä tilaajallemme, Pirtin alakoululle, ajankohtaisen ja tietoisuutta kasvattavan oppaan seksuaalisesta häirinnästä. Huomioimme oppaan tekemisessä, että se on selkeä, ytimekäs, helposti luettava, saatavissa sekä vastaa tilaajan toiveita. Värit ja kuvat tekivät oppaasta visuaalisesti mielenkiintoisemman näköisen. Tieto oppaassa on peräisin opinnäytetyömme teoriaosasta.

Aluksi tutustuimme Word-tiedoston erilaisiin pohjamalleihin. Valitsimme malleista värikkään taiteltavan oppilaitosesitepohjan, koska sen pystyy kaksipuolisesti tulostettuna taittelemaan niin, että se etenee kuten seuraavaksi olemme kuvanneet. Teimme ensin etusivun, mihin laitoimme selkeästi otsikon ”Opas 5.–6. luokkalaisille seksuaalisesta häirinnästä”. Lisäsimme etusivulle kaksi värikästä ja kyseiselle ikäryhmälle suunnattua kuvaa tuomaan mielenkiintoa opasta kohtaan. Seuraavaksi

teimme takakannen, johon laitoimme tekstilaatikon ”Mistä saan apua?”. Tässä on tuotu esille erilaisia yhteydenottokanavia, joista saa apua, mikäli on kohdannut seksuaalista häirintää. Koska opas tuotettiin kuopiolaiselle koululle, otimme yhteyttä Itä-Suomen poliisiin, joilta saimme heidän nettipoliisien yhteystiedot eri sosiaalisissa medioissa. Laatikon alla on kuva kahdesta nallesta, jotka symboloivat toveruutta ja tuen antamista. Kuvan alla on tekijöiden ja ammattikorkeakoulun nimet.

Kun kannet olivat valmiit, aloimme miettimään oppaan sisältöä. Kun oppaan avaa, niin ensimmäisenä sivuna tulee ”Otteita sosiaalisesta mediasta”. Tälle sivulle otimme eri sosiaalisen median kanavista lausahduksia, jotka ovat seksuaalista häirintää. Tällä halusimme herättää lukijassa tunteita ja mielenkiintoa lukea lisää opasta. Kun sivut avaa, aukeaa opas kokonaan auki. Vasemmalla on otsikko ”Mitä teen, jos koen seksuaalista häirintää?”, johon on annettu yhdenlaiset selkeät ohjeet toimia, mikäli kokee seksuaalista häirintää. Otsikon yläpuolella on oppaan ulkoasuun sopiva värikäs kuva. Keski-aukeamalla on otsikkona ”Mitä seksuaalinen häirintä on?”, jonka alle olemme kertoneet lyhyesti, mitä se on esimerkkien avulla. Tekstin alapuolella on kuvana stop-merkki, millä halusimme kuvastaa sitä, että seksuaalinen häirintä on ehkäistävissä. Oikealla sivulla otsikon yläpuolella on lainaus ”Se ei ole koskaan sinun syy!”. Käytimme toistoa argumentoinnin keinona ja muistuttamaan lukijaa tärkeästä lauseesta. Lainauksen alapuolella on otsikko ”Miten voin ennaltaehkäistä häirintää?”, jonka alle listasimme ennaltaehkäisyn keinoja. Valmis opas hyväksytettiin tilaajalla.

Opas on lyhyt ja ytimekäs, koska kohderyhmänämme ovat 5.–6. luokkalaiset. Tutkimukset osoittavat, että seksuaalikasvatus on tehokkainta silloin, kun se on kirjoitettu suoraan kohderyhmälle ja se on helppolukuista, (Ilmonen ja Korhonen 2015, 19). Lisäksi omasta kokemuksestamme tiedämme, ettei sen ikäiset välttämättä jaksaa keskittyä pitkään oppaaseen, jossa on paljon teoriatietoa. Käytimme tekstissä helposti luettavaa selkokieltä. Kirjoitimme oppaan otsikot ensimmäisessä persoonassa, koska halusimme oppaasta henkilökohtaisen tuntuisen. Teoriatieto otsikoiden alla on taas kirjoitettu passiivissa, ikään kuin vastaisimme lukijalle kysymykseen. Kun aloitimme oppaan tekoa, tiesimme, että opas voi vaatia päivittämistä. Joten tulevaisuudessa on hyvä miettiä, kuinka opasta päivitetään, kun tieto ja toimintatavat kehittyvät ja muuttuvat. Tämän kerromme tilaajalle, jonka tehtävänä on huolehtia, että tieto pysyy ajan tasalla myös tulevaisuudessa.

6.6 Jatkokehitysmahdollisuudet

Jatkokehitysmahdollisuuksia on tästä aiheesta useita, sillä aihe on kasvava ja ajankohtainen. Lisäksi esimerkiksi sosiaalisen median kovan kasvun myötä seksuaalisen häirinnän muotoja on tullut lisää. Sosiaalisessa mediassa häirintä ja ahdistelu on varsin helppoa, sillä siellä ei välttämättä tarvitse esiintyä omilla kasvoilla, vaan voi piiloutua tietyn nimimerkin taakse.

Seksuaalisen häirinnän tiedon lisääminen ja jakaminen on tärkeää, sillä mitä enemmän aiheesta tiedetään, sitä herkemmin osataan hakea apua, mikäli kokee häirintää. Kyselytutkimusta ei välttämättä aiheesta tarvitse alkaa tekemään, koska THL tekee kahden vuoden välein laajat kouluterveyskyselyt, joissa seksuaalinen häirintä on yksi osa-alue. Jatkokehitysideoita on oppaan päivittäminen alakoulu

ikäisille, sekä oppaan, tai jonkin muun tietoisuutta lisäävän materiaalin tuottaminen esimerkiksi yläkoululaisille. Myös lapsille ja nuorille pidettävät teemapäivät seksuaalisesta häirinnästä ja niiden hyödyllisyyden selvittäminen on hyvä jatkokehitysidea.

LÄHTEET

- AALBERG, Veikko ja SIIMES, Martti 2013. Lapsesta aikuiseksi. Uusitun laitoksen kolmas painos. Helsinki: Nemo.
- AALTONEN, Jussi 2012. Turvataitoja nuorille: opas sukupuolisen häirinnän ja seksuaalisen väkivallan ehkäisyyn. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Opas: 21. [Verkkodokumentti.] Tampere: Juvenes Print Tampereen yliopistopaino Oy. [Viitattu 2019-05-08.] Saatavissa: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-245-611-3>
- BILDJUSCHKIN, Katriina 2015. Työpäpaperi 35/2015 Seksuaalikasvatuksen tueksi. Terveiden ja hyvinvoinninlaitos. [Verkkodokumentti.] [Viitattu 2019-01-28.] Saatavissa: http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/129742/TY%D62016_35_web_korjattu.pdf?sequence=5
- CACCIATORE, Raisa ja KORTENIEMI-POIKELA, Erja 2019. Seksuaalisuuden portaat. Rakkaus, ilo, rohkeus. Painettu EU:ssa. Helsinki: Minerva Kustannus Oy.
- KETTUNEN, Hanna, NUOTIO, Erika, JOKELA, Satu, NUMMI, Vuokko Mari, LILLSUNDE, Pirjo 2019. Väkivallaton lapsuus: toimenpidesuunnitelma lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisystä 2020–2025 Sosiaali- ja terveysministeriö. Saatavissa: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-4123-6>
- CHANG, Yu-Thing, HAYTER, Mark ja LIN, Mei-Ling 2010. Experiences of sexual harassment among elementary school in Taiwan: Implication for school nurses. [Verkkojulkaisu.] Journal of School Nursing. [Viitattu 2019-05-09.] Saatavissa: <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/1059840509355585>
- DE BOER, Elisa 2017. Seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan tunnistaminen ja puheeksiotto. VIOLA – väkivallasta vapaaksi ry. [Verkkodokumentti.] [Viitattu 2019-08-23.] Saatavissa: https://www.terveydenhoitajaliitto.fi/files/261/Elisa_de_Boer_Seksuaalisuutta_loukkaavan_vakivallan_tunnistaminen_ja_puheeksiottaminen.pdf
- DUNDERFELT, Tony 2011. Elämänkaaripsykologia. 15. painos. Helsinki: WSOYpro Oy.
- DUNKEL, Leo 2007. Viivästynyt murrosiän kehitys. [Verkkojulkaisu.] Lääketieteellinen aikakausikirja Duodecim. Lehdennumero 2. [Viitattu 2019-05-06] Saatavissa: <https://www.duodecim-lehti.fi/lehti/2007/2/duo96236>
- EASTWELL ja CATHERINE 2012. Protecting young people from the risk of sexual exploitation. [Verkkojulkaisu.] British Journal of School Nursing. Saatavissa: <http://search.ebsco-host.com/login.aspx?direct=true&AuthType=ip,shib&db=cin20&AN=104493889&lang=fi&site=ehost-live&authtype=ip,shib&custid=s4778224>
- EI MEIDÄN KOULUSSA 2014. Ohjeistus opettajalle. Tasa-arvojulkaisu 2014. [Verkkodokumentti.] [Viitattu 2019-08-22.] Saatavissa: <http://www.eimeidankoulussa.fi/opettajalle/files/Opettajanohjeistus2.2.pdf>
- EUROPEAN UNION AGENCY FOR FUNDAMENTAL RIGHTS 2014. Violence against women: an EU-wide survey. Main results. [Verkkodokumentti.] [Viitattu 2019-11-22.] Saatavissa: <https://fra.europa.eu/en/publication/2014/violence-against-women-eu-wide-survey-main-results-report>
- GRANSKOG, Pamela, HAANPÄÄ, Sanna, JÄRVINEN, Jouni, LAHTINEN, Matti, LAITINEN, Kristiina ja TURUNEN-ZWINGER, Sari 2018. Opas seksuaalisen häirinnän ennaltaehkäisemiseksi ja siihen puuttumiseksi kouluissa ja oppilaitoksissa. [Verkkodokumentti.] [Viitattu 2019-05-04.] Saatavissa: https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/190023_opas_seksuaalisen_hairinnan_ennaltaehkaisyksiksi_ja_siihen_puuttumiseksi_ko.pdf
- HOVI Petteri, SALO Jarmo & RAIVIO Taneli 2017. Terveystarkastukset lastenneuvolassa ja kouluterveydenhuollossa. Menetelmäkäsikirja. Opas 14. [Verkkokirja.] Juvenes Print Helsinki Oy. [Viitattu 2019-11-22.] Saatavissa: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-964-4>

- HUTTUNEN, Matti 2018. Traumaperäinen stressihäiriö. [Verkkojulkaisu.] Lääkärikirja Duodecim. [Viitattu 2019-08-21] Saatavissa: https://www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.koti?p_artikkeli=dlk00526
- HUTTUNEN, Matti 2018. Dissosiaatiohäiriö. [Verkkojulkaisu.] Lääkärikirja Duodecim. [Viitattu 2019-08-21.] Saatavissa: https://www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.koti?p_artikkeli=dlk00360
- IHMISOIKEUDET 2019. Seksuaalioikeudet. [Verkkojulkaisu.] [Viitattu 2019-04-05.] Saatavissa: <http://www.ihmisoikeudet.net/ihmisoikeudet/seksuaalioikeudet/>
- IKONEN, Riikka ja HALME, Nina 2017. THL LASTEN JA NUORTEN KOKEMA SEKSUAALINEN HÄIRINTÄ – Kouluterveyskyselyn 2017 tuloksia. Tutkimuksesta tiiviisti 6. [Verkkodokumentti.] [Viitattu 2019-04-02.] Saatavissa: http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/136131/URN_ISBN_978-952-343-091-4.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- ILMONEN, Kamomilla ja KORHONEN, Elina 2015. Seksuaalioikeudet. Väestötietosarja 28. [Verkkodokumentti.] Helsinki: Nordic Print Oy. [Viitattu 2019-04-05.] Saatavissa: http://www.vaestoliitto.fi/@Bin/5048510/va%CC%88esto%CC%88liitto_seksuaalioikeudet_web.pdf
- KLEMETTI Reija ja RAUSSI-LEHTO, Eija 2013. Edistä, ehkäise ja vaikuta – Seksuaali- ja lisääntymis-terveyden toiminta ohjelma 2014–2020. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, kolmas tarkennettu painos. Opas: 33. [Verkkodokumentti.] Tampere: Juvenes Print – Suomen Yliopistopaino Oy. [Viitattu 2019-05-09.] Saatavissa: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-174-7>
- LAJUNEN, Kaija, ANDELL, Minna, JALAVA, Leena, KEMPPAINEN, Kaija, PAKKANEN, Marjo ja YLENIUS-LEHTONEN, Mirja 2012. Turvataitoja lapsille. Turvataitokasvatuksen oppimateriaali. Stakes, Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus. 6. painos. [Verkkodokumentti.] Tampere: Juvenes Print – Suomen Yliopistopaino Oy. [Viitattu 2019-05-09.] Saatavissa: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/90799/URN_ISBN_978-952-245-796-7.pdf?sequence=1
- LAITINEN, Leena, NIKKOLA Eeva ja MÄKELÄ Aaro 2019. Naistentaudit ja synnytykset. Seksuaalinen väkivalta. [Verkkokirja.] Kustannus Oy Duodecim. 6.uudistettu painos [Viitattu 2019-06-20.]
- LAKI TERVEYDENHUOLLON AMMATTIHENKILÖISTÄ (28.6.1994/559) [Viitattu 2019-10-07.] Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1994/19940559#L3P15>
- LAKI SEKSUAALIRIKOKSISTA (24.7.1998/563) [Viitattu 2019-09-06.] Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1889/18890039001#L20>
- LAKI SEKSUAALIRIKOKSISTA (24.7.1998/536). Seksuaalinen ahdistelu (27.6.2014/509) [Viitattu 2020-01-24.] Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1889/18890039001#L20>
- LAKI LAPSEEN KOHDISTUNEEN SEKSUAALI- JA PAHOINPITELYRIKOKSEN SELVITTÄMISEN JÄRJESTÄMISESTÄ (8.11.2013/793) [Viitattu 2019-09-06.] Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2008/20081009>
- MLL 2017. 9-12 vuotiaan sosiaalinen kehitys. [Verkkojulkaisu.] Mannerheimin lastensuojeluliitto. [Viitattu 2019-05-06.] Saatavissa: <https://www.mll.fi/vanhemmille/lapsen-kasvu-ja-kehitys/9-12-v/9-12-vuotiaan-sosiaalinen-kehitys/>
- MLL 2019a. 9-12 vuotiaan fyysinen kehitys. [Verkkojulkaisu.] Mannerheimin lastensuojeluliitto. [Viitattu 2019-05-06.] Saatavissa: <https://www.mll.fi/vanhemmille/lapsen-kasvu-ja-kehitys/9-12-v/9-12-vuotiaan-fyysinen-kehitys/>
- MLL 2019b. 9-12 vuotiaan persoonallinen kehitys. [Verkkojulkaisu.] Mannerheimin lastensuojeluliitto. [Viitattu 2019-05-06.] Saatavissa: <https://www.mll.fi/vanhemmille/lapsen-kasvu-ja-kehitys/9-12-v/9-12-vuotiaan-persoonallisuuden-kehitys/>
- MLL 2019c. 9-12 vuotiaan älyllinen kehitys. [Verkkojulkaisu.] Mannerheimin lastensuojeluliitto. [Viitattu 2019-05-06.] Saatavissa: <https://www.mll.fi/vanhemmille/lapsen-kasvu-ja-kehitys/9-12-v/9-12-vuotiaan-alyllinen-kehitys/>

MLL 2019e. 12-15-vuotiaan seksuaalinen kehitys. [Verkkojulkaisu.] Mannerheimin lastensuojeluliitto. [Viitattu 2019-05-09.] Saatavissa: <https://www.mll.fi/vanhemmille/lapsen-kasvu-ja-kehitys/12-15-v/12-15-vuotiaan-seksuaalinen-kehitys/>

MÄKI, Päivi, WIKSTRÖM, Katja, HAKULINEN, Tuovi ja LAATIKAINEN, Tiina 2019. Terveystarkastukset lastenneuvolassa & kouluterveydenhuollossa. Menetelmäkäsikirja. Opas 14. 4. Uudistetun painoksen lisäpainos. Helsinki: Punamusta Oy.

MÄKI, Sari 2016. Seksuaalikasvatusta nuorille – opettajan opas. [Verkkodokumentti.] Suomen RFSU Oy. [Viitattu 2019-04-01.] Saatavissa: <https://www.subjectaid.fi/storage/ma/166cd907941c47b2b865e2de-fecec5ea/a8e9e7d592b640d1bbafefbdafe243ca7/pdf/D66960A77407DC3059167A281768517370216851/RFSU%20Opettajan%20opas%202016.pdf>

MÄNTYMAA, Mirjami, PUURA, Kaija, ARONEN, Eeva ja CARLSON, Synnöve 2016. Lastenpsykiatria ja nuorisopsykiatria. [Verkkokirja.] Kustannus Oy Duodecim. [Viitattu 27-08-2019.] Saatavissa: <https://www.oppiportti.fi/op/ljn00208/do>

NIEMI, Johanna ja KAINULAINEN, Heini 2018. #MeToo: seksuaalinen häirintä ja laki. [Verkkolehti] RIKU-Lehti. [Viitattu 2020-01-24.] Saatavissa: https://www.riku.fi/content/uploads/su_file/1977__RIKU_1_18.pdf

NUORTENNETTI 2019a. Seksuaalinen häirintä ja hyväksikäyttö. Seksuaalisuus. [Verkkojulkaisu.] Mannerheimin lastensuojeluliitto. [Viitattu 2019-04-01.] Saatavissa: <https://www.nuortennetti.fi/seksuaalisuus/seksuaalinen-hairinta-ja-hyvaksikaytto/>

NUORTENNETTI 2019b. Seksuaalinen häirintä netissä. [Verkkojulkaisu.] [Viitattu 2019-11-25.] Saatavissa: <https://www.nuortennetti.fi/netti-ja-media/seksuaalinen-hairinta-netissa/>

OPETUSHALLITUS 2018. Opas seksuaalisen häirinnän ennaltaehkäisemiseksi ja siihen puuttumiseksi kouluissa ja oppilaitoksissa. [Verkkodokumentti.] [Viitattu 2019-08-26.] Saatavissa: <https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/JulkaisuMetatieto/Documents/EDK-2018-AK-175865.pdf>

RONGAS, Anne ja HONKONEN, Kaisa 2016. Mikä ihmeen sosiaalinen media? [Verkkojulkaisu.] Opetushallitus. [Viitattu 2019-11-25] Saatavissa: <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/mika-ihmeen-sosiaalinen-media>

ROSSINEN, Jaana 2016. Seksuaalisuutta loukkaava väkivalta. [Verkkojulkaisu.] Rikosuhrapäivystys. Oikeusministeriö, Joensuu. [Viitattu 2019-04-02] Saatavissa: <https://www.avi.fi/documents/10191/6488284/Rossinen+Jaana/f0ccbdbf-43e3-4f5a-8f8c-4d147b8fe50a>

RYTTYLÄINEN-KORHONEN, Katri ja ALA-LUHTALA, Riitta 2019. Seksuaaliterveys. Terveystarkastukset lastenneuvolassa & kouluterveydenhuollossa. Menetelmäkäsikirja, opas 14. 4. Uudistetun painoksen lisäpainos. Helsinki: Punamusta Oy.

SAARI, Antti, SANKILAMPI Ulla ja DUNKEL Leo 2019. Lastenneuvolan käsikirja. Kasvun vaiheet. Lapsuuden kasvu. [Verkkojulkaisu.] Terveiden ja hyvinvoinninlaitos. [Viitattu 2019-11-19.] Saatavissa: <https://thl.fi/fi/web/lastenneuvolakasikirja/ohjeet-ja-tukimateriaali/menetelmat/kasvu/kasvun-vaiheet#lapsuus>

SAVONIA 2019. Sairaanhoidajan ammatilliset kompetenssit. [Verkkojulkaisu.] [Viitattu 2020-01-15.] Saatavissa: http://webd.savonia.fi/nettiops/Sairaanhoidajankompetenssit_TE11S.pdf

SAND, Olav, SJAASTAD, Oystein V, HAUG, Egil, BJÅLIE, Jan G ja TOVERLUND, Kari G 2015. Ihminen Fysiologia & Anatomia. 12 painos. Helsinki: Sanoma pro.

SISÄMINISTERIÖ 2019. ENSKA, Poliisin ennalta estävän työn strategia 2019-2023. [Verkkodokumentti.] Helsinki. [Viitattu 2019-11-08.] Saatavissa: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-324-242-5>

TASA-ARVOVALTUUTETTU 2019. Seksuaalinen ja sukupuoleen perustuva häirintä. [Verkkojulkaisu.] [Viitattu 2019-05-21.] Saatavissa: <https://www.tasa-arvo.fi/seksuaalinen-hairinta>

- TERVEYDENHUOLTOLAKI (30.12.2010/1326) [Viitattu 2019-12-10] Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2010/20101326>
- TERVEYSKYLÄ 2018a. Lisäntymisterveys: anatomia & fysiologia. [Verkkojulkaisu.] [Viitattu 2019-08-26.] Saatavissa: <https://www.terveyskyla.fi/naistalo/lis%C3%A4%C3%A4ntymisterveys/hedelm%C3%A4llisyys/anatomia-ja-fysiologia>
- TERVEYSKYLÄ 2018b. Seksuaalisuus elämänkaareissa. [Verkkojulkaisu.] [Viitattu 2020-01-17.] Saatavissa: <https://www.terveyskyla.fi/naistalo/seksuaaliterveys/seksuaalisuusele%C3%A4m%C3%A4nkaareissa/seksuaalisuus>
- THL 2019a. Kouluterveyskyselyn tulokset 2019. Kasvu ympäristön turvallisuus. [Verkkojulkaisu.] Terveiden ja hyvinvoinninlaitos. [Viitattu 2019-10-08.] Saatavissa: <https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tutkimustuloksia/kasvuympariston-turvallisuus>
- THL 2019b. Seksuaalikasvatus. Lapset, nuoret ja perheet. [Verkkojulkaisu.] Terveiden ja hyvinvoinninlaitos. [Viitattu 2019-11-26.] Saatavissa: https://thl.fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tyon_tueksi/seksuaalikasvatus
- THL 2019c. Seksuaaliväkivalta. Lapset, nuoret ja perheet. [Verkkojulkaisu.] Terveiden ja hyvinvoinninlaitos. [Viitattu 2019-11-08.] Saatavissa: https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tyon_tueksi/vakivallan-ehkaisy/seksuaalivakivalta
- TILASTOKESKUS 2019. Tutkimus- ja kehittämistoiminta. Käsitteet. Tietoa tilastoista. [Verkkojulkaisu.] [Viitattu 2019-12-24.] Saatavissa: https://www.stat.fi/meta/kas/t_ktoiminta.html
- TORKKOLA, Sinikka, HEIKKINEN Helena ja TIAINEN Sirkka 2002. Potilasohjeet ymmärrettäväksi. Opas potilasohjeiden tekijöille. 1. painos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- TUTKIMUSETTINEN NEUVOTTELUKUNTA 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö. [Verkkojulkaisu.] [Viitattu 2019-12-28.] Saatavissa: <https://www.tenk.fi/fi/hyva-tieteellinen-kaytanto>
- VILKKA, Hanna 2011. Seksuaalinen häirintä. Juva: Bookwell Oy
- VÄESTÖLIITTO, 2019a. Seksuaalisuus. [Verkkojulkaisu.] [Viitattu 2019-11-26.] Saatavissa: <https://www.vaestoliitto.fi/seksuaalisuus/>
- VÄESTÖLIITTO 2019b. Koululainen – biologia. [Verkkojulkaisu.] [Viitattu 2019-11-19.] Saatavissa: http://www.vaestoliitto.fi/vanhemmuus/tietoa_vanhemmille/kasvurauhaa/koululainen/biologia/
- VÄESTÖLIITTO 2019c. Seksuaalioikeudet. [Verkkojulkaisu.] [Viitattu 2019-04-05.] Saatavissa: <https://www.vaestoliitto.fi/nuoret/seksi/seksuaalioikeudet/>
- VÄESTÖLIITTO 2020. Murrosikä. Nuoret. [Verkkojulkaisu.] [Viitattu 2020-02-23.] Saatavissa: <https://www.vaestoliitto.fi/nuoret/murrosika/>
- WHO EUROOPAN ALUETOIMISTO JA BZGA 2010. Seksuaalikasvatuksen standardit Euroopassa. Suuntaviivat poliittisille päättäjille, opetus- ja terveydenhoitoalan viranomaisille ja asiantuntijoille. [Verkkodokumentti.] Maailman terveysjärjestö. [Viitattu 2019-05-07.] Saatavissa: <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe201205085324>
- ZETTERSTRÖM DAHLQVIST, Helene ja GILLANDER GÄDIN, Katja 2018. Online sexual victimization in youth: predictors and cross-sectional associations with depressive symptoms. [Verkkolehti.] European Journal of Public Health, Volume 28, Issue 6 [Viitattu 2019-22-10.] Saatavissa: <https://academic.oup.com/eurpub/article-abstract/28/6/1018/5032498?redirectedFrom=fulltext>

LIITTEET

Otteita sosiaalisesta mediasta:

” Miten ois pano ”

” HUORA! ”

” Sexy girl haluisin panna sua ”

” Näytä tissit ”

” HOMO! ”

” Lurpsista tyllerö pojoiing+sexiwau!! tule viimein sedän luo ”

Mistä saan apua?

Hairinnan uhriksi joutuvalla on AINA apua tarjolla.

MLL Lasten ja nuorten puhelin 116 111 (ma-pe 14-20, la-su 17-20, maksuton)

Itä-Suomen nettipoliisi:

Instagram: @mattipoliisi ja @poliisisorjonen

Snapchat: @mattipoliisi

Facebook: Olli Korpi

Maksuton Nollalinja puhelinnumero väkivallan uhreille: 080 055 005

Marita Mikander ja Janni Jänis

Savonia ammattikorkeakoulu

Opas seksuaalisesta häirinnästä 5–6 luokkalaisille

Mitä teen jos koen seksuaalista häirintää?

- Jos koet itsestäsi epämiellyttävältä tuntuvaa häirintää tai käytöstä, sano EI ja yritä poistua tilanteesta.
- Kerro häirinnästä luotettavalle aikuiselle, esimerkiksi vanhemmalle, opettajalle tai kouluterveydenhoitajalla.
- Jos saat epämiellyttäviä viestejä netissä, voit ottaa yhteyttä nettipoliisiin.

Mitä seksuaalinen häirintä on?

- Tarkoittaa sanallista, sanatonta tai fyysistä seksuaalista käytöstä, joka ei ole toivottua.
- Se voi olla esimerkiksi seksuaalisävytteiset tekstiviestit, alastonkuvien pyytäminen tai lähettäminen pyytämättä, suora ehdotus seksistä. Koskettelu, rintojen puristelu, käden työntäminen vaatteiden alle tai syliin kaappaaminen.
- Seksuaalinen häirintä voi olla pelottava ja ahdistava kokemus, se loukkaa ihmisen koskemattomuutta.
- Häirintä ei ole koskaan sinun syy, vastuu on tekijällä.
- Häirintää esiintyy paljon sosiaalisessa mediassa.

” Se ei ole koskaan sinun syy! ”

Miten ennaltaehkäisen häirintää?

- Jokainen ihminen määrittää omat rajansa.
- Toiselle pelkkä kosketus voi olla epämiellyttävä tunne.
- Luota omaan tunteeseesi, kenelläkään muulla ei ole oikeutta koskea sinuun ilman lupaa.
- Opi tuntemaan omat rajasi.